

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÜSTÜN YETENEKLİ OLAN VE OLMAYAN
ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ EBEVEYNLİĞE
İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI İLE STRES
DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RİDVAN SÖĞÜT

GAZİANTEP
TEMMUZ 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**ÜSTÜN YETENEKLİ OLAN VE OLMAYAN
ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ EBEVEYNLİĞE
İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI İLE STRES
DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RİDVAN SÖĞÜT

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ

GAZİANTEP
TEMMUZ 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı: Rıdvan SÖĞÜT

Üniversite : Gaziantep Üniversitesi

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Anabilim Dalı ve Program: Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tezin Başlığı: Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Çocukların Anne Babalarının Ebeveynliğe İlişkin Yeterlik Algıları ile Stres Düzeylerinin Karşılaştırılması

Tezin Savunma Tarihi : 22/07/2019

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep HAMAMCI
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BUĞA

Dr. Öğr. Üyesi İsmail YELPAZE

İmzası

.....
.....
.....

Dr. Öğr. Üyesi Erhan TUNÇ

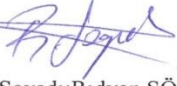
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Rıdvan SÖĞÜT

Öğrenci Numarası: 201622827

Tezin Savunma Tarihi: 22/07/2019

ÖZET

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUĞU OLAN VE OLMAYAN ANNE BABALARIN EBEVEYNLİĞE İLİŞKİN YETERLİK ALGILARI İLE STRES DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

SÖĞÜT, Rıdvan

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ

Temmuz 2019

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynliğe yönelik yeterlik algıları ve stres düzeylerini karşılaştırmaktır. Bu amaçla çalışmaya Batman Bilim ve Sanat Merkezi'ne (BİLSEM) devam eden 106 üstün yetenekli çocuğun ebeveyni ile resmi okullara devam eden 145 normal gelişim gösteren çocuğun ebeveyni katılmıştır. Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini almak için Kişisel Bilgi Formu, ebeveynlik konusundaki yeterlik algılarını ölçmek için Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ) ve ebeveynlik streslerini ölçmek için AnneBaba Stres Ölçeği (ABSÖ) kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel analizler SPSS 22.0 For Windows paket programı ile yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde betimsel istatistiklerle birlikte grupların karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Testi, ilişki katsayılarının hesaplanmasında Spearman Sıra Farklar Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların anne ve babalarında ebeveyn öz yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkinin üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerde daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveyn yeterlik algıları ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli çocuklar, Ebeveyn Yeterlik Algısı, Ebeveynlik Stresi

ABSTRACT

COMPARISON OF STRESS LEVEL AND PERCEPTIONS OF COMPETENCE RELATED TO PARENTING OF PARENTS WITH GIFTED AND NON-GIFTED CHILDREN

SÖĞÜT, Rıdvan

M.A. Thesis, Department of Educational Sciences

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ

July 2019

The aim of this study is to compare the perceptions of competence for parenting and stress levels of parents with and without gifted children. For this purpose, parents of 106 gifted children attending Batman Science and Art Center (BİLSEM) and the parents of 145 normally developing children attending official schools participated in the study. In the study, a Personal Information Form was used to collect the socio-demographic information of the participants, Parental Self-Efficacy Scale (PSES) was used to measure parenting perceptions of parenting and Parental Stress Scale (PSS) was used to measure parenting stress. In the study, SPSS 22.0 for Windows software was used for statistical analysis. In the evaluation of data, Mann Whitney U Test and Kruksal Wallia H Test were used to compare the groups with descriptive statistics and Spearman Rank Differential Correlation Analysis was used to calculate the correlation coefficients. According to the results of the study, there is a negative and significant relationship between parental self-efficacy perception and parenting stress in the parents of gifted and non-gifted children. This relationship was found to be stronger in parents with gifted children. In addition, no significant difference was found between parental competence perception and stress levels of parents with and without gifted children.

Key words: Gifted children, Parental Competence Perception, Parenting stress

ÖNSÖZ

İnsan hayatının her döneminde çeşitli görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu görevler yerine getirilmediğinde veya bu görevlerde istenilen düzeyde başarılı olunmadığında strese neden olabilmektedir. Evlilik ile başlayan aile kurumu bireylere çocuk sahibi olmakla daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Her çocuk sağlıklı bir gelişim geçirmek için aile desteğine ihtiyaç duymaktadır. Anne babalar bazen bu ihtiyaçları anlamada zorlanmakta ve yetersiz kalabilmektedirler. Özellikle akranlarından farklı gelişimsel özellikler gösteren gruplarda anne babalara daha fazla iş düşmektedir. Bu açıdan ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve onlara gerekli desteğin sağlanması oldukça önemlidir.

Yüksek lisans sürecim boyunca bana her türlü desteği sunan, akademik donanımı, pozitif ve samimi yaklaşımıyla bana katkı sunan değerli hocam tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇEKİÇ'e ,

Bu araştırmada verilerin toplanmasında gerekli desteği sunan Batman Bilim ve Sanat Merkezi Psikolojik Danışmanı Osman ERTAŞ'a,

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, beni destekleyen ve bugünlere gelmemde büyük emekleri olan aileme,

Son olarak yaşadığım her zorlukta yanımda olan ve beraber aşacağımıza inandıran hayat arkadaşım sevgili eşim Fatma'ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv

BÖLÜM I

1.1. GİRİŞ	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sayıtlılar.....	6
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. ÜSTÜN YETENEKLİLİK	8
2.1.1 Üstün Yetenek/ Üstün Zekâ Kavramları	8
2.1.2. Üstün Yeteneklilik Alanları.....	9
2.1.2.1.Genel Zihinsel Yetenek.....	10
2.1.2.2. Özel Akademik Yetenek	10
2.1.2.3.Yaratıcı veya Üstün Düşünce.....	11
2.1.2.4.Liderlik Alanında Üstün Yetenek	11
2.1.2.5.Üstün Psikomotor Yetenek	11
2.1.2.6.Güzel Sanatlar Alanında Üstün Yetenek.....	12
2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri	13

2.1.3.1. Fiziksel Gelişim Özellikleri	13
2.1.3. 2.Sosyal-Duygusal Özellikleri	13
2.1.3.3.Bilişsel-Dil Özellikleri	14
2.1.4. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi	15
2.1.5. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Eğitim Modelleri	15
2.1.6. Üstün Yetenekli Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar.....	17
2.2.STRES	20
2.2.1. Stresin Belirtileri	21
2.2.1.1. Fiziksel Belirtiler.....	21
2.2.1.2. Duygusal Belirtiler	21
2.2.1.3. Davranışsal Belirtiler	21
2.2.1.4.Zihinsel Belirtiler	21
2.2.2. Stres Aşamaları.....	22
2.2.2.1. Alarm Aşaması.....	22
2.2.2.2. Direnç Aşaması	23
2.2.2.3. Tükenme Aşaması.....	23
2.2.3. Stres Türleri	23
2.2.3.1. Akut Stres.....	23
2.2.3.2. Kısa Süreli Stres.....	24
2.2.3.3.Uzun Süreli Stres	24
2.2.3.4. Olumlu- Olumsuz Stres.....	24
2.2.4. Stres Sonuçları.....	25
2.2.5. Stresle Başa Çıkma.....	25
2.2.5.1. Stresle Başa Çıkma Yöntemleri	25
2.3. EBEVEYNLİK	27
2.3.1. Ebeveyn Öz Yeterliği	28
2.3.2. Ebeveynlik Stresi.....	29
2.4.KONUİLE İLGİLİ TÜRKİYE’DE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	33
2.4.1. Üstün Yeteneklilerle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	33
2.4.2. Üstün Yeteneklilerle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	35
2.4.3. Ebeveyn Öz Yeterlik Algısı ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	36
2.4.4. Ebeveyn Öz Yeterlik Algısı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar ...	37
2.4.5. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	39
2.4.6. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	40

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Modeli.....	41
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	41
3.3. Araştırmada Veri Toplama Araçları	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	42
3.3.2. Anne- Baba Stres Ölçeği	42
3.3.3. Ebeveyn Öz-Yeterlik Ölçeği	42
3.4. Araştırmada Verilerin Analizi	43

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	45
4.1. Demografik Bulgular	45
4.2. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ile Anne Baba Stres Ölçeği Puan Ortalamalarından Elde Edilen Bulgular.....	48
4.3. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	49
4.4. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	50
4.5. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
4.6. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	52
4.7. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	54
4.8. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	55
4.9. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	56
4.9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	58

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM.....	59
5.1. Katılımcıların Ebeveyn Öz Yeterlik Algılarının Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması	59
5.2. Katılımcıların Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının (Ebeveynlik Streslerinin) Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması	62
5.3. Katılımcıların Ebeveynlik Öz Yeterlik Algısı ile Ebeveyn Stres Puanları Arasındaki İlişkinin Tartışılması	65

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
-------------------------------	-----------

6.1. SONUÇLAR.....	67
6.1.1. Katılımcıların Ebeveyn Öz Yeterlik Algılarının Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları.....	67
6.1.2. Katılımcıların Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının (Ebeveynlik Streslerinin) Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları	68
6.1.3. Katılımcıların Ebeveynlik Öz Yeterlik Algısı ile Ebeveyn Stres Puanları Arasındaki İlişkinin Sonuçları.....	68
6.2. ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR	70
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	84

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Üstün Yetenekli Çocukların Özelliklerinin Güçlü Yönleri İle Bağlantılı Olabilecek Olası Problemler	19
Tablo 2.2. Ebeveyn Rolü Gelişim Modeli	28
Tablo 3.1. Katılımcıların ABSÖ ve EÖYÖ'den elde edilen puanlarına ilişkin normallik testleri	43
Tablo 4.1. Araştırmaya katılan ebeveynlere ilişkin frekans ve yüzde değerleri	45
Tablo 4.2. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaşlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....	45
Tablo 4.3. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayılarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri	46
Tablo 4.4. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri	46
Tablo 4.5. Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyoekonomik durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri	47
Tablo 4.6. Araştırmaya katılan annelerin eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....	47
Tablo 4.7. Araştırmaya katılan babaların eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....	47
Tablo 4.8. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının BİLSEM'e devam edip etmediğine ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....	48
Tablo 4.9. Araştırmaya katılan ebeveynlerin Anne-Baba Stres Ölçeği ve Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	48
Tablo 4.10. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Araştırmaya Katılan Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	49
Tablo 4.11. Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Araştırmaya Katılan Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	49
Tablo 4.12. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun cinsiyeti değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	50
Tablo 4.13. Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun cinsiyeti değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	50
Tablo 4.14. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun üstün yetenekli olup olmama durumu değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	51
Tablo 4.15. Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun üstün yetenekli olup olmama değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları.....	52

Tablo 4.16. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının çocuk sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	53
Tablo 4.17. Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	53
Tablo 4.18. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının sosyoekonomik durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	54
Tablo 4.19. Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	55
Tablo 4.20. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının ebeveynin eğitim durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4.21. Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.22. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	57
Tablo 4.23. Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	57
Tablo 4.24. Ebeveynlik yeterlik algısı ile ebeveynlik stres düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.Genel Adaptasyon Sendromu	22
Şekil 2.2. Yerkes-Dodson Kanunu.....	24
Şekil 2.3. Ebeveyn Süreç Modeli.....	30
Şekil 2.4. Ebeveyn Stres Modeli	31
Şekil 2.5. Ebeveyn Davranışlarının Belirleyicileri	32

EKLER LİSTESİ

EK1. Kişisel Bilgi Formu.....	81
EK2. Anne Baba Stres Ölçeği.....	82
EK3. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği.....	83

KISALTMALAR

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

1.1. GİRİŞ

İnsanoğlu dünyaya adım attığı anda kendisini yaşam serüveninin içerisinde bulur. Bu serüvende birbirinden farklı birçok olayla karşı karşıya kalır. Yaşanılan olaylar olumlu veya olumsuzluğuna bakılmaksızın kişiye tecrübe olur. Yıllar geçtikçe tecrübe artar ve bir süre sonra bu tecrübelerin yeni nesle aktarılma süreci başlar. Hayata ilk adımını atan ve yaşam içerisinde tecrübesiz olan birey çevresindekilerin desteğiyle hayatın içerisinde kendisine yer edinmiş olur.

Çocuk dünyaya gözünü ilk kez ailesinin yanında açar. Hiçbir şey bilmeyen çocuk, yaşamındaki ilk eğitimini aileden alır. Bireyin kişilik gelişiminde, yaşamının ilerleyen dönemlerinde olumlu davranışlar geliştirmesinde, sağlıklı bir şekilde yetişmesinde ve hem kendisine hem de çevreye faydalı bir birey olmasında ailenin etkisi yadsınamayacak düzeyde önemlidir (Tezel Şahin ve Kalburan,2009).

Aile olmanın en önemli hususlarından bir tanesi şüphesiz ki çocuk sahibi olmaktır. Çocuk sahibi olmak her ebeveynin yaşantısında değişikliklere sebep olur. Ebeveynler genellikle çocuklarına sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan daha uygun şartlar oluşturmaya çalışırlar. Bu şartları oluştururken de bazen beklenmedik olaylarla karşı karşıya kalabilirler (Bektaş, 2015). Bu beklenmedik durumlardan bir tanesi de özel eğitime ihtiyaç duyan bir çocuğa sahip olmaktır. Çocuk yetiştirmek aileye ciddi sorumluluklar yükleyen bir durumdur. Özellikle, doğan çocuk özel eğitime ihtiyacı olan bir birey ise bu sorumluluklar kat kat artmaktadır.

Özel eğitime ihtiyacı olan gruplardan bir tanesi de üstün yetenekli çocuklardır. Üstün yetenekli çocuk sahibi olmak aileyi mutlu eden bir durum gibi görünse de sorumluluklardan dolayı aileler zorlanmaktadır (Waggoner ve Wilgosh, 1990).Ebeveynler için üstün yetenekli çocuk sahibi olmak sanılanın aksine zordur (Özbay, 2013).

Üstün yetenekli çocuklar akranlarından farklı gelişimsel özellikler gösterdiklerinden anne babalarının da yaşadıkları sıkıntılar farklılaşabilmektedir. Her çocuğun kendine özgü gelişimsel sorunları olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda ebeveynlerin yaşadıkları sıkıntılar çeşitlenmektedir. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin yaşadıkları sıkıntılarla ilgili literatür incelendiğinde ebeveynlerin farklı alanlarda sorunlar yaşadığı görülmektedir. Ebeveynlerin yaşadıkları zorluklar gruplandırıldığında ebeveynlerin özellikle çocuğun iletişim becerileri, eğitimi, farklı arzu ve istekleri, aile ve çevresel konular olduğu görülmektedir. Anne babalarla yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuğun kendisinin üstün yetenekli olduğunu bilmesinden kaynaklanan kendini beğenme ve çevresiyle iletişim sorunları yaşama karşılaşılan ciddi problemlerden birisi olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli çocuklar sınıf içerisinde çok bilmiş olarak görüldüklerinden bazen öğrenci ve veliler tarafından farklı tavırlarla karşılaşılabilmektedirler. Ayrıca konuya hakim olduklarından derslerden erken sıkılabilmektedirler. Bu durum da anne babaları çeşitli açılardan zorlamaktadır. Üstü yetenekli çocuklar bazen farklı arzu ve isteklerde bulunabilmektedirler (kamplar, ekstra kurslar vs.). Ebeveynler bazen bu istekleri karşılayabiliyorken bazen zorlanmaktadırlar. Üstün yetenekli çocuklar akranlarından farklı özellikler gösterdiğinden eğitimleri konusunda anne babalar ekstra çaba harcamak zorunda kalabilmektedirler. Bu durumda anne babaları bazen zorlamaktadır (Karakuş, 2010).

Üstün yeteneklilik geçmişten günümüze sürekli insanların dikkatini çeken bir konu olmuştur. Karmaşık bir konu olmasından dolayı tek bir üstün yeteneklilik tanımının yapılması da zor olmuştur. Zihinsel alandaki üstün yeteneklilik ile özel bir alandaki üstün yeteneklilik kavramları genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır (Altun, 2010). Üstün yetenekli; akranlarından farklı yeteneklere sahip olma ve yüksek düzeyde iş yapabilme potansiyeli olarak tanımlanmıştır (Clark,1997). Çağlar ise (2003), genel zihin yeteneği, özel akademik yetenek, yaratıcı düşünme yeteneği, sanatsal yetenek, liderlik yeteneği ve psikomotor yetenek gibi alanlardan biri veya birkaçında yüksek başarı gösterme ve akranlarından farklı olma olarak tanımlamıştır.

Üstün yetenekliler konusunda literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde Ebeveynlerin Karşılaştıkları Güçlükler(Çamdeviren,2014),Üstün Yetenekli Çocukların İhtiyaçları (Altun,2015), Üstün Yeteneklilerin Eğitimi(Levent,2011), Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Özellikleri(Çalışkan,2017) ve Ebeveynlik

Yeterlik Algısının bazı değişkenlere göre incelenmesi(Çulha,2015) gibi çalışmaların olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli çocuğa sahip olmanın stres yaratıp yaratmadığı, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğa sahip olmada kendilerini yeterli hissedip hissetmediği daha önce araştırılmadığından bu çalışmanın literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anne babaların büyük bir çoğunluğu ebeveynliğin hayatlarındaki en önemli şey olduğunu, bu konuda kendilerini geliştirmek için öğrenmeye çalıştıklarını belirtmelerine rağmen, çocuk gelişimi hakkında çok az şey bildiklerini ifade etmektedirler. Çocuklar üzerinde en fazla etki sahibi olduklarını düşündükleri duygusal ve sosyal gelişim alanları anne babalar tarafından en az bilgi sahibi oldukları konular olarak tanımlanmıştır. Bütün bunlar anne babaların hayatlarının en önemli rolüne hazır olmadıklarını göstermektedir (Matusicky ve Russel, 2009).

Bütün bunlar ışığında üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynlik rollerine ilişkin yeterlik algıları ve ebeveynlikten kaynaklanan stres düzeylerinin karşılaştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Üstün yeteneğe sahip olan çocuğun ebeveynlerinin stres düzeyleri ile yeterlik algıları arasındaki farkın ortaya konulması, hem bu anne babaların daha iyi tanınmasını sağlayacaktır, hem de üstün yetenekli çocuğu olan anne babalara yönelik müdahalelerde alanda çalışan uzmanlara yol gösterecektir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın ana problemi üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne-babaların ebeveynlik öz yeterlik algıları ile stres düzeylerinin birbirinden farklılık gösterip göstermediğidir ?

1.2.1. Alt Problemler

Çalışmanın temel problemiyle ilişkili olarak şu alt problemlere de cevap aranmaktadır:

1. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
2. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuğunun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
3. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuğunun üstün yetenekli olup olmamasına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

4. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuk sayısına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
5. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının sosyoekonomik durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
6. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
7. Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının yaşına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
8. Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne-babaların ebeveynlik öz yeterlik algısı ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne-babaların ebeveynlik yeterlik algısı ile stres düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Ayrıca anne ya da baba olmak, anne ve babanın eğitim seviyesi, yaşı ve sosyoekonomik durumu ile çocuk sayısı ve çocuğun cinsiyeti gibi değişkenler açısından ebeveynlerin yeterlik algıları ile stres düzeyleri karşılaştırılacaktır. Böylece özel bir dikkat ve çalışma gerektiren üstün yetenekli bireylerin ebeveynlerinin kendilerini nasıl algıladıkları ve bu özel durumun onları nasıl etkilediği detaylı olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Her ülkenin kendine özgü değerli kaynakları mevcuttur. Şüphesiz ki bir ülkenin en değerli kaynağı insandır. Bu kaynağın en etkili şekilde yetiştirilmesi tüm ülkeler için gerekli olan bir durumdur. Bütün devletler insan kaynağını yetiştirmek, çağdaşlaşmak ve modern çağa ayak uydurmak için devasa eğitim sistemleri kurmuştur. Örneğin Türkiye’de halihazırda uygulanan 12 yıllık zorunlu eğitimin başlıca amaçlarından biri Milli Eğitim Temel Kanunu’nda (1973) şöyle ifade edilmiştir:

“İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve

kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.”

Yukarıdaki amaçta vurgu yapılan önemli noktalardan biri de çocukların yeteneklerini geliştirerek ülkenin kalkınmasına katkı sağlamaktır. Üstün yetenekli çocuklar akranlarından farklı ve özel becerileri ile ülkelerin en önemli insan kaynaklarından biridir. Üstün yetenekliler yaşıtlarına göre anlamlı düzeyde farklılık ve gelişim gösteren bireylerdir. Bu farklılığın küçük yaşta tespit edilmesi ve çocuğun ona göre yetiştirilmesi ilerleyen yıllarda hem çocuğa hem de ülkeye ciddi faydalar sağlayacaktır. İster üstün yetenekli olsun ister olmasın dünyaya adım atan her çocuk tüm ihtiyaçlarının karşılanması için ailesine ihtiyaç duymaktadır. Ailelerin çocuğun ihtiyaçlarını bilmesi ve zamanında karşılaması çocukların gelişim dönemlerini sağlıklı şekilde atlatmasına yardımcı olacaktır.

Gelişmiş bir ülke ve toplum olmanın en temel koşullarından birisi de şüphesiz ki eğitilmiş olmak ve eğitilmiş nesiller yetiştirmektir. Dolayısıyla iyi bir nesil yetiştirmek için öncelikle çocuğun bakımından sorumlu olan anne babaların eğitilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Anne babaları eğitmek ve ailelere destek olabilmek içinse önce aileyi tanımak, elde edilen bilgilerle ailelerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi çok önemlidir.

Bir çocuğun eğitiminde en büyük etki ebeveynlere aittir. Çocuk yaşamı, yaşam içerisinde nasıl durması gerektiğini aileden öğrenir. Bu anlamda her çocuk kendi başına ailelere sorumluluk yükler. Bu sorumluluklar bazen çok basit gibi gözükse de süreç içerisinde yıpratıcı olabilmekte ve strese neden olabilmektedir. Hele ki bir de çocuk akranlarına göre farklı bir gelişimsel özelliklere sahip ise bu durum biraz daha zorlayıcı olabilmektedir (Bektaş, 2015). Üstün yetenekli çocukların yetiştirilmesi de aileye farklı sorumluluklar yükleyen durumlardan birisidir.

Genel anlamda akranlarından farklı gelişimsel özellikler gösteren üstün yetenekli çocuklar okulda ihtiyaç duydukları özel bir müfredat ve eğitimin yanında anne ve babalarının da desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Üstün yetenekli çocuğu olan anne ve babaların öz yeterlik algıları ile stres düzeylerinin normal gelişimsel özelliğe sahip çocuğu olan anne babalardan farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konulması bu ailelerle çalışan başta psikolojik danışmanlar olmak üzere uzmanlara katkı sağlayacaktır.

Bu açılardan anne babaların ruh sağlıklarının iyi bilinmesi, bu konuda yapılacak müdahale alanlarının belirlenmesini kolaylaştırır. Üstün yetenekli çocuğu olan ve

olmayan anne babalar arasında stres düzeyleri ve öz yeterlik algıları açısından karşılaştırılması her iki gruba mensup anne babaların daha iyi tanınmasına, bu anne babalara yönelik yapılacak önleyici ve müdahale edici bireysel ve grup uygulamalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İşte bu amaçla bu çalışmada üstün yetenekli çocuğa sahip olan ve olmayan anne babaların ebeveynlikte yeterlik algıları ve stres düzeyleri karşılaştırılmıştır. Ebeveynlik yeterlik algısının stresi nasıl etkilediği ve üstün yetenekli çocuğa sahip olup olmamanın stres düzeyini nasıl etkilediğinin araştırılarak alana katkı sağlanması açısından bu araştırma önemlidir.

1.5. Sayıtlar

1. Çalışmaya katılan anne-babalar ölçekleri objektif bir şekilde yanıtlamışlardır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Batman Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden öğrencilerin ebeveynleri ile Batman'da 2 tane ilkokula ve 2 tane ortaokula devam eden öğrencilerin ebeveynleri ile sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, Anne Baba Stres Ölçeği ve Ebeveyn Öz-Yeterlik Ölçeği'nin ölçebildiği nitelikler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Üstün Yetenekli Birey: Kalıtım ve çevrenin etkisiyle gelişen; bilişsel, devinimsel, duygusal, sosyal, estetik, dilve zihinsel gelişim alanlarının biri veya birkaçında akranlarından anlamlı düzeyde ileri olan kişidir (Baykoç Dönmez, 2009).

Stres: Kişinin kendisinden ve çevresinden kaynaklanan kişiyi ve şartları zorlayan, süreç içerisinde bireyin aşamadığı ve içinde bulunulan durumu tehdit eden ilişkilerin tümüne stres denir. Stres; kişinin içinde bulunduğu durumda şartların zorlanması ve tehdit edici unsurların ortaya çıkmasıyla meydana gelir (Baltaş ve Baltaş 2002).

Ebeveynlik Stresi: Anne ve babaların çocuk sahibi olmakla birlikte yapılması gereken görevlere karşı uyum sağlamak için verdikleri psikolojik ve fizyolojik tepkilerden meydana gelen süreçler bütünüdür (Deater-Deckard,1998).

Ebeveyn Öz Yeterliği: Bandura'ya göreÖz yeterlik, kişinin çeşitli şartlar altında neleri yapıp neleri yapamayacağına dair inancıdır. Öz yeterlik kavramı kişinin var olan şartlarda durumu nasıl yöneteceğine yönelik kendi hakkındaki algısıdır. Bandura'nın öz yeterlik teorisine göre; ebeveyn öz yeterlik algısı ebeveynlik davranışını sürdürme becerisi ve çocuk yetiştirmeye yönelik bilgi ve donanım konusunda kişinin kendine olan güvenidir (Coleman ve Karraker, 1997).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. ÜSTÜN YETENEKLİLİK

Üstün yeteneklilik yıllardan beri araştırılan ve farklı farklı tanımlamalarla literatürde yer edinen bir olgudur. Bu bölümde üstün zekâ, üstün yeteneklilik, üstün yeteneklilik alanları, üstün yetenekli çocukların özellikleri ve üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili konulara yer verilmiştir.

2.1.1 Üstün Yetenek/ Üstün Zekâ Kavramları

“Yetenek” sözcüğü Türkçe’de birçok anlama gelmekle beraber; “Bireyin bir şeyi anlama veya yapabilme gücü” ve “ duruma uyum sağlama konusunda organizmanın yapısında bulunan, doğuştan gelen güç, kapasite” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Üstün zekâlı- üstün yetenekli kavramlarını ele alan birden fazla tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalar geleneksel olanlar ve çağdaş olanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel tanımlamalar bu kavramları az kriter ile ele alırken çağdaş tanımlamalar daha fazla kriteri dikkate almaktadır (Anderson,2000). Geleneksel tanımlar üstün zekâyı sadece zekâ testlerinde yüksek puan almak olarak sınırlandırırken çağdaş yaklaşımlar ise üstün zekâ kavramının rakamlarla ifade edilmesinin zor olduğuna inanıp üstün zekâyı herhangi bir alanda üst düzeyde performans gösterme olarak ifade etmişlerdir (Sak ve Gürbüz Demirel, 2013).

Üstün yeteneklilik zekâ ve zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yöntemi kullanarak tanımlamayı yapan eserlerde üstün yetenekliler, yapılan testlerdeher zaman 130 puan ve üstünde alan kişilerdir şeklinde tanımlanmaktadır (Ersoy ve Avcı, 2004).

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan Özel Eğitim Konseyi’nde üstün yeteneklilerin yapılan tanımlama “özel ya da genel yetenekleri bakımından akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu performansın uzmanlar tarafından belirlenmiş olduğu kişilerdir.” (MEB, 1991).

2530 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan 25.10.2001 tarihli 370 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararına göre üstün yetenekli ve özel yetenekli çocuk; yaratıcılık, lider olma yeteneği, zekâ ve akademik başarı alanlarında akranlarına göre başarı gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuktur (MEB,2001).

Sternberg (1997) ise üstün yetenekliliği “üçlü teorisi” ile açıklamıştır. Sternberg’e göre 3 tür üstün yetenek bulunmaktadır. Bunlar;

- Analitik Üstün Yetenek: Bilindik testlerle ölçülen akademik yetenekleri tanımlamaktadır.
- Yapay Üstün Yetenek: Anlayış, sezgisellik ve yeniliklere uyum sağlama becerisinin yüksek olmasını tanımlamaktadır.
- Pratik Üstün Yetenek: Analitik ve yapay üstün yeteneklilik becerilerini günlük hayatta rahat bir şekilde kullanmayı ifade etmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar yapılan farklı tanımlamalar göz önünde bulundurulduğunda en genel haliyle akranlarından anlamlı düzeyde yüksek olması gözümüze çarpmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar için “akıllı çocuk”, “dahi çocuk”, “özel çocuk”, “üstün zekâlı çocuk”, “zeki çocuk” ve “harika çocuk” gibi farklı terimlerde kullanılmaktadır (Bencik, 2006).

2.1.2. Üstün Yeteneklilik Alanları

Üstün yetenekli olmak birçok alanda kendini gösteren bir durumdur. Bu açıdan üstün yetenekli çocukların yetenekli olduğu alanlar birbirinden farklılık göstermektedir. Yüksek performans göstermek kaydıyla çocuklar;özel akademik yetenek,güzel sanatlarda yetenek, yaratıcı veya üretken düşünce, liderlik yeteneği, genel zihinsel yetenek, psikomotor yetenek alanlarından herhangi birinde veya birkaçında başarı göstermektedirler. Fakat bu alanlardan birinde veya birkaçında başarılı olan çocuğun o alana ait diğer tüm özellikleri göstermesi beklenmemelidir. Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır (Metin, 1999).

2.1.2.1.Genel Zihinsel Yetenek

Standartlaştırılmış zekâ testlerinin birinde 120 puan veya yukarısında zekâ puanına sahip olan çocuklar bu anlamda genel zihinsel yeteneğe sahip birey olarak kabul edilir. Bu yeteneğe sahip olan çocukların bazı özellikleri şöyledir(Yıldırım,2012).

- Güçlü bir belleğe sahip olup, soyut kelimeler kullanırlar.
- İlgi alanları oldukça geniştir ve zengin bir kelime dağarcığına sahiptirler.
- Problem çözme becerileri gelişmiş olup yeni durumlara kolaylıkla uyum sağlarlar.
- Okumaya istekli olmalarından dolayı bilgi birikimleri fazladır.
- İç kontrol mekanizmaları gelişmiş olup dış kontrole daha az ihtiyaç duyarlar.
- Yeniliklere açık, keşfetmeyi seven ve girişimci kişilerdir.
- Bilgileri ezberleme dışında bilgiyi kullanma yeteneğine sahiptirler.
- Yaşıtları arasında ve bulundukları ortam içerisinde baskın olmaya eğilimlidirler.
- Hedefe ulaşma konusunda mücadeleci ve inatçı bir yapıya sahiptirler.
- Akranlarına göre hızlı ve etkin bir şekilde öğrenirler.

2.1.2.2. Özel Akademik Yetenek

Özel akademik bakımdan yetenekli olan çocuklar başarı ve yetenek testlerinde yüksek düzeyde performans göstermektedirler. Özel akademik yeteneklilik dil ya da matematik gibi sadece bir alanda üstün yetenekli olmayı kapsamaktadır. Bireyler diğer yetenek alanlarında akranlarıyla hemen hemen aynı düzeydedirler.

Bu alanda üstün yetenekli olan çocukların bazı özellikleri şöyledir (Metin,1999).

- İlgi duyduğu alanda hızlı ve kolay öğrenip bu alanda dikkatlerini uzun süre toplayabilirler.
- İlgili olduğu alanda çalışmayı diğer alanlarda çalışmaya tercih ederler. Bu alandaki projelerde daha fazla zaman harcayıp gönüllü olurlar.
- Kendini geliştirmek için ilgi duyduğu alanla ilgili araştırmalar yapar bilgili kişilerden destek alırlar.
- Konular hakkında geniş bir bakış açısı sergilerler.

2.1.2.3.Yaratıcı veya Üstün Düşünce

Metin (1999) yaratıcı veya üstün düşünceyi; birbirinden farklı veya bağımsız olarak düşünülen unsurları bir araya getirerek yeni düşünceler, yeni şekiller meydana çıkarmakolarak tanımlamıştır.

Kitano ve Kirby(1986)'ye göre üstün yaratıcılık veya düşünce özelliğine sahip çocukların özellikleri şöyledir;

- Çok meraklı olup işleri kendi yöntemleriyle yaparlar.
- Hayal güçleri gelişmiş ve yalnız çalışmayı seven kişilerdir.
- Amaçlarına ulaşmak ve problem çözmek için birden fazla yol düşünürler, orijinal fikirlere sahiptirler.
- Alakasız gibi görünen şeylerle alışılmışın dışında bağlantı kurmaya eğilimlidirler.
- Yeni deneyimlere açık, maceraperest ve risk almaktan hoşlanan kişilerdir.
- Ayrıntılarla çok ilgilenirler ve estetik duyarlılıkları gelişmiştir.

2.1.2.4.Liderlik Alanında Üstün Yetenek

Lider olmak yeteneği; bireyleri bir karara, duruma yönlendirebilme yeteneği yani diğer kişileri etkileme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Ataman,2004).Tekbaş'a (2004) göre üstün liderlik yeteneğine sahip çocukların genel özellikleri şöyledir;

- Oldukça popüler olup genellikle ortam içerisinde istenilen kişilerdir.
- İyi bir dinleyici olup sosyal ilişkiler kurma ve sürdürmede yeteneklidirler.
- Grup ruhunu oluşturmada etkili ve grupta otoriter olmaktan ziyade eşitlikçi davranma eğilimi olan kişilerdir.
- Sorumlulukların farkında olan, yeni durumlara uyum sağlayan ve girişken kişilerdir.
- Akranları arasında karar veren ve arabulucu kişiler olarak da görülürler.
- Kendini ifade etme becerileri gelişmiş olup sosyal durumlarla baş etmedezekaları,ileri görüşlülükleri ve mizahi anlayışları sayesinde oldukça başarılıdırlar.

2.1.2.5.Üstün Psikomotor Yetenek

Vücutun tamamında veya bir bölümünde motor kasları kullanmada(kuvvet, denge, hız vb.) performansın yüksek olması üstün psikomotor yetenek olarak

tanımlanmaktadır (Ataman, 2004; Metin,1999).Bu alandaki üstün yeteneklilikjimnastik, atletizm, yüzme vb. spor dallarıyla beraber ince motor kaslardaki becerikliliği de kapsamaktadır. Psikomotor alanda yetenekli olan kişiler zihinsel performans konusunda genellikleçok başarılı oldukları söylenemez.

Bu alanda üstün yetenekli olan çocukların genel özellikleri şöyledir (Metin, 1999).

- Enerjik olup vücut geliştirmeye uygun bir yapıya sahiptirler.
- Fiziksel aktivitelerde dengeli, güvenli, ritmik ve atletiktirler.
- Oyun oluşturma ve değiştirme konusunda yaratıcıdır.
- Fiziksel oyunlar oynamaktan büyük keyif alırlar.

2.1.2.6.Güzel Sanatlar Alanında Üstün Yetenek

Güzel sanatlar alanında üstün yetenekli çocuklar; resim, müzik, drama vb. alanların bir veya birkaç tanesinde özel yetenek sergilerler. Bu alandaki üstün yetenekli çocukları tespit etmek için yetenek kontrol listeleri ve uzman değerlendirmesi kullanılabilir (Metin,1999).

Kitano ve Kirby (1986)'ye göre güzel sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocukların başlıca yetenek alanları müzik, sanat ve dramadır. Bu alanlarda üstün yetenekli olan çocukların genel özellikleri ise şöyledir;

Müzik;

Bu alanda yetenekli olanlar orijinal beste yapma ve müziğin temposuna uygun hareket etmekte oldukça başarılıdır. Müzik dinlemeyi, müzik yapmayı ve müzikle ilgili aktivitelerde bulunmayı severler. Ritim oluşturma, kolayca ritim hatırlama konusunda başarılı olup enstrüman çalmaya eğilimlidirler.

Drama;

Bu alanda yetenekli olan kişiler jest ve mimiklerini oldukça etkili kullanabilmekte ve kontrol edebilmektedirler. Drama etkinlikleriyle ilgilenip rol oynama, canlandırma ve taklit konusunda uzmandırlar. Duygularını yüz ifadesi ve vücut hareketleriyle kolaylıkla yansıtır.

Sanat;

- Bu alanda yetenekli olanlar normalin üzerinde bir hayal gücü sergilerler.
- Çizme, boyama ve diğer sanat etkinliklerine zaman ayırmayı severler.

- Zengin bir çizim çeşitliliğine sahip olup nesneleri kolaylıkla hatırlarlar.
- Sanatla ilgili problemlere çok farklı çözüm yolları bulurlar.
- Sanat konusunda bilgi edinmeye istekli olup farklı araç ve materyaller kullanmaya meraklı olurlar.
- Sanatsal etkinliklerde uzun süre dikkatini toplayabilme yeteneğine ve çevresini iyi bir şekilde gözlemlene yeteneğine sahiptirler.

2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri

Üstün yetenekli olan çocukları yaşlılarından farklı kılan önemli noktalar bulunmaktadır. Yalnız her bireyin üstün yetenekli olduğu alandaki performans ve özelliklerinin aynı olması beklenmemelidir (Sak,2012). Her birey gelişim dönemlerini kendi performansı doğrultusunda gerçekleştirir. Yani üstün yetenekli bireylerin özelliklerinde de bireysel farklılıklar esastır. Bu farklılıkların görüldüğü başlıca alanlar; fiziksel özellikler, sosyal-duygusal özellikler ve bilişsel-dil özellikleridir.

2.1.3.1. Fiziksel Gelişim Özellikleri

Üstün yetenekli olan çocuklar genellikle yaşlılarına göre uzunboylu ve daha ağır olarak doğarlar. Bebeklik döneminde normalden çok daha hareketli olurlar. Güçlü bir sinir sistemine sahip olup sağlık durumları akranlarından daha iyidir. Hastalıklara karşı dirençlidirler (Daştan, 2016). Yaşlılarından daha erken konuşup daha erken yürürler. Küçük yaşta bu farklılıklarla doğan çocuklar yaşlılarından daha iri ve olgun olurlar (Dağlıoğlu,2014).

2.1.3. 2.Sosyal-Duygusal Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar karmaşık sorunları rahatlıkla çözebilecek ve alakasız gibi görünen durumlar arasında bağlantı kurabilecek bir yapıya sahiptirler. Dolayısıyla problem çözme becerileri gelişmiş ve yaratıcı çözümler üreten kişilerdir (Fonseca,2011a).

Üstün yetenekli çocuklar hassas bir yapıya sahip olup çevrelerinde değişiklik yapmaya yatkındırlar. Bu hassasiyet kendi yeteneklerinin farklı olmasını fark etmelerini sağlamaktadır ve kendilerini sorgulamasına neden olmaktadır (Walker, 1991).Üstün yetenekli bireyler soru sormayı ve sorumluluk almayı sevmektedirler.

Daha çok kendilerine benzeyen kişilerle vakit geçirmekten hoşlanan bu kişiler herkesi olduğu gibi kabul ederler (Özbay, 2013).

Üstün yetenekli çocuklar genellikle kendilerinden büyük kişilerle arkadaşlık kurmaya meyilli olup akranlarına karşı ilgisiz ve kibirli görünmeye eğilimlidirler (Fonseca,2011b). Akranlarına karşı ilgisiz olmalarının sebeplerinin başında ilgi alanlarının farklı olması gelmektedir. Haksızlığa tahammül edemeyen ve kibirli görünen bu kişiler yüksek oranda dürüst ve adildirler (Baykoç Dönmez, 2014).

Üstün yetenekli çocuklar daha çok yalnız kalmayı tercih etmekle beraber bulundukları ortamda diğer bireyler tarafından çekici görünmektedirler. Bu da onların gruplarda istenilen kişiler olmasını sağlamaktadır. Yalnızlığı seven bu kişiler eleştirel düşünmeyi iyi düzeyde yapıp bulundukları ortamda espri yapmayı ve şakalaşmayı da severler (Özbay, 2013).

2.1.3.3.Bilişsel-Dil Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar doğdukları andan itibaren çevrelerinde olan bitenlerle yaşitlarına göre daha ilgili, duyarlı ve meraklıdır. Güçlü bir belleğe sahip olup ezberleme becerileri gelişmiştir. Bellekleri güçlü olduğu için akranlarından daha erken konuşmaya başlar, kelime hazineleri gelişir ve kendilerini kolayca ifade ederler (Perleth vd.,1993).

Üstün yetenekli bireyler sözel, matematiksel ve mantıksal yetenek olarak yüksek akademik başarıya sahiptirler. Hepsi olmasa da birçoğu ilerleyen yaşlarında konum olarak iyi yerlere gelmekte ve kariyer sahibi olmaktadır. Bilişsel kapasiteleri yüksek olan bu kişiler yaşamlarında mükemmeliyetçi tavırlar sergilemektedirler. Mükemmeliyetçilik üstün yetenekli olan kişilerin yaygın sorunlarından bir tanesidir.

Üstün yetenekli olan birçok kişi genelde başarılı olmakta fakat içlerinde düşük başarı gösterenler de bulunmaktadır. Bu kişiler üstün yetenekli olduklarını bilmekte ve seviyelerine uygun yaşamadıklarını hissetmektedirler (Besançon vd., 2013).

Fonseca'nın yaptığı çalışmalara göre birçok üstün yetenekli çocuk okulu zevkli bulmaktadır. Bunun yanı sıra okulu sevmeyen ve rutin bulunanlar da mevcuttur (Fonseca, 2011b). Diğer bir yandan çalışmalar incelendiğinde üstün yetenekli kızların akranlarına ve üstün yetenekli erkeklere göre daha hızlı öğrendiği ve daha erken yaşta okumaya başladıkları karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan, 2017).

2.1.4. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Üstün yetenekli çocuklar yaşlıtlarından zihinsel, kişilik, sosyal ve bedensel açılardan olumlu yönde farklılıklar gösterebilirlerken geç konuşan ve bu yüzden okuma-yazmayı geç öğrenen, okulda uyumsuz davranışlar sergileyen hatta okuldan uzaklaştırma noktasına gelecek olumsuz davranışlara da sahip olabilmektedirler. Üstün yetenekli çocukların erken yaşta tespit edilip yetenekleri doğrultusunda eğitilmeleri onların olumsuz davranışlar sergilemesini engellerken yeteneklerinin gelişmesini ve olumlu davranışlar geliştirmelerini sağlamaktadır (Alkan, 2015).

Türk Eğitim Sistemi'nde uygulanan müfredat normal çocukların seviyesine uygun olarak hazırlandığı için üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına tam olarak cevap vermemektedir. Bu durumdan dolayı bu çocuklar normal sınıflarda çeşitli önlemler alınmadığı takdirde çeşitli sorunlara ve olumsuzluklara neden olabilmektedirler.

Topluma faydalı ve mutlu bireyler yetiştirmek için bireysel farklılıklara uygun eğitim-öğretim ortamları düzenlenmeli, yeteneklerinin uygun alanda kullanılması sağlanmalıdır (Bozgeyikli vd., 2010). Bu noktalardan hareketle üstün yetenekli çocukların eğitimleri için kendilerine uygun ortam hazırlanmalı, var olan müfredat dışında da model ve teknikler kullanılmalıdır.

2.1.5. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Eğitim Modelleri

Üstün yeteneklilerin eğitimi yeteneklerinin geliştirilmesi açısından normal akranlarındkinden farklılık gerektirir. Üstün yetenekli çocukların eğitimi için hem ülkemizde hem de yurt dışında çeşitli eğitim modelleri uygulanmaktadır. Bu modeller aşağıdaki gibi gruplandırılabilir.

- **Hızlandırma:** Akranlarının bulunduğu sınıfta müfredatın kolay olması çocukların okulu öğretici bulmasını engellemekte ve okuldan sıkılmalarına neden olmaktadır. Bu durumda üstün yetenekli çocuk bir üst sınıfa geçirilmektedir (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1975). Bu modelde çocuk akranlarından bir yıl önce okula başlamaktadır. Çocuk akranlarıyla aynı yaşta başlasa bile üstün yetenekli olduğu tespit edildiğinde sınıf atlatması gerçekleştirilir. Ya da çocuğu ders yılı boyunca aynı sınıfta tutmak yerine ders yılı içerisinde de bir üst sınıfa geçirme işlemi yapılabilir (Metin, 1999).

- **Program Zenginleştirme:** Bu modelde çocuk akranlarıyla birlikte okula başlamaktadır. Normal müfredata ek olarak çocuğun ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda özel ödev ve sınıf dışı projelerle program zengin hale getirilmektedir (Metin,1999). Bu model üstün yetenekli çocuğun akranlarından alacağı uyarılara ihtiyacı olduğunu ve çocuğun akranlarıyla aynı ortamda olması gerektiğini savunan bir uygulamadır (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1975).
- **Türdeş Yetenek Kümeleri:** Bu modelde iki çeşit uygulama bulunmaktadır. Birincisi sınıftaki öğrencilere çeşitli ölçekler uygulanması sonucunda özellikleri ve yetenek düzeyleri birbirine yakın olanları aynı gruba alma biçimidir. İkincisi ise okula yeni başlayacak öğrencileri çeşitli incelemeler ve ölçekler sonucunda üstün yetenekliler, orta yetenekliler ve ağır öğrenenler olarak üç gruba ayırıp seviyelerine uygun müfredat hazırlanması şeklindedir (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1975).
- **Küme Modeli:** Bu modelde heterojen bir sınıfta yetenekli kişiler küçük gruplar şeklinde küme oluşturmaktadırlar. Sınıf öğretmenleri yetenekli öğrenciler için plan ve program yapmaktan sorumludurlar. Bu modelin başarısı öğretmenin yeteneği ve sınıfın nasıl organize olduğuna bağlıdır (Sisk, 1987).
- **Ayrırma Modeli:** Bu modelde üstün yetenekli çocuklar zamanının çoğunu normal öğrencilerle birlikte aynı sınıfta geçirmektedirler. Sadece yetenekleri doğrultusunda özel ders alacakları zaman sınıftan ayrılmaktadırlar. Verilen özel ders öğrencinin kendi okulunda olabileceği gibi başka bir okulda da olabilir (Sisk, 1987).
- **Özel Sınıf:** Özel sınıf uygulamasında üstün yetenekli çocuklar ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun bir eğitim ortamı içinde bulunmaktadır. Sınıf öğrencilere göre düzenlenmiş, ihtiyaçlarına göre araç-gereçler bulundurulmuştur. Bu sınıftaki öğretmenler üstün yetenekli çocukların

eğitimi konusunda yetiştirilmiş ve gerekli donanıma sahip kişilerdir. Bu modelde öğrenciler birbirlerini olumlu açıdan etkilemekte ve verimli bir şekilde yeteneklerini geliştirebilmektedir (Metin,1999).

- **Özel Okul:** Bu uygulamada çok üstün yetenekli çocuklar kendilerine özel bir okulda yeteneklerine uygun bir programla yetiştirilmektedirler. Bu okullarda okulun çevresi, dizaynı ve araç-gereçleri tamamen öğrencilerin yeteneklerini geliştirmesi için düzenlenmiş olup öğretmenleri üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda donanımlıdır (Metin,1999).
- **Bireysel Eğitim:** Bu model üstün yetenekli çocukların eğitim giderlerinin devlet tarafından karşılanarak özel öğretmen tarafından yetiştirilmesini sağlamaktadır. Özellikle resim, müzik gibi güzel sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocukların uzman eğitimciler tarafından eğitilmesini ele almaktadır. Öğrencinin sınıf ortamında gelişmesinden ziyade tamamen bireyin özel yeteneğini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Metin,1999).
- **Bilim ve Sanat Merkezleri:** Bilim ve sanat merkezi okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin normal okullarındaki eğitimi aksatmayacak şekilde bireylerin yeteneklerinin farkında olmasını sağlayan ve bunu en iyi düzeyde geliştirmeyi amaçlayan özel eğitim kurumlarıdır (Davaslıgil vd., 2004). Bilim ve sanat merkezlerine öğrencilerin devam edebilmesi için Rehberlik ve araştırma merkezlerinde çeşitli testler uygulanır. Bu testler sonucunda durumu uygun görülen kişiler yetenekleri doğrultusunda bu kurumda eğitimlerine başlarlar. Bu eğitim ekstra olup öğrenciler normal okullarına, eğitimlerine devam etmektedirler.

2.1.6. Üstün Yetenekli Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar

Üstün yetenekli olan çocukların ihtiyaç duyduğu şeyler genel anlamda akranlarına benzerdir. Küçük yaştan itibaren aynı gelişim aşamalarından geçip benzer çevresel sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Fakat üstün yetenekli çocuklar çevreyi biraz daha

farklı algılamaktadırlar. Bu onların düşünce biçiminin farklılığından ve duygularının yoğun olmasından kaynaklanmaktadır. Genel olarak üstün yetenekli çocuklar akranlarından daha duyarlı, hassas ve idealist oldukları için yaşlılarıyla problem yaşamakta ve ortama uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır (Metin,1999).

Üstün yetenekli çocukların karşılaştıkları sorunların başında ailelerin yeterince bilgi sahibi olmaması ve farklılıklarla nasıl baş edeceğini bilememesidir. Ailelerin çoğu üstün yeteneğin ne olduğunu bilmemekte ve bu konuda ne yapmaları gerektiğini tam olarak bilememektedirler. Tam olarak bilemeseler de çocuklarının akranlarından farklı olduğunun bilincindedirler. Üstün yetenekli olmak avantajlı bir durumken bazen dezavantajlı duruma da gelebilmektedir. Bu durum hem aileleri zorlamakta hem de çocuğun eğitimi konusunda çeşitli sorunlara neden olmaktadır (Akarsu,2004).

Bir başka önemli sorun ise çocukların eğitimleri için gerekli düzenlemelerin olmaması, eğitimleri konusunda uzman kişilerin yeterince bulunamamasıdır. Ya da bulunan uzmanların donanım ve bilgi konusunda sınırlı olmasıdır (Bencik, 2006). Aile, okul ortamı, çevresel şartlar ve eğitimin yetersizliği dışında da bu çocukların özelliklerinden kaynaklanan güçlü yönleriyle bağlantılı olabilecek problemler de bulunmaktadır. Bu problemler Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1.

Üstün Yetenekli Çocukların Özelliklerinin Güçlü Yönleri İle Bağlantılı Olabilecek Olası Problemler (Ataman, 2004)

GÜÇLÜ YÖNLERİ	ORTAYA ÇIKABİLECEK PROBLEMLER
Bilgileri hızlı bir şekilde öğrenebilirler.	Akranları ona göre daha yavaş öğrendiğinden sıkılabilir rutin bulabilir.
Bilişsel düzeyleri yüksek olup kendilerini güdüleme konusunda başarılıdır. Ayrıca çok meraklıdır.	Bazen yetişkinleri cevap vermekte zorlanabileceği sorular sorabilirler. Yönlendirmeye karşı tepki göstirebilirler.
Neden sonuç ilişkisi bulmayı rahatlıkla yapabilirler.	Duygular gibi mantığa dayalı olmayan konuları kabul etmekte zorlanabilirler. Hep mantıkla hareket ettiklerinden kader, toplumsal davranışlar gibi konulara uyum sağlamada zorlanabilirler.
Gerçeğe ulaşmayı isterler ve gerçek olan şeyleri severler. Adil olmaktan hoşlanırlar.	Pratik olmakta güçlük çekebilirler. İnsanlığı ilgilendiren konularda kaygılıdır.
Sistemli olmayı, insanları yönlendirmeyi ve çeşitli organizasyonlar yapmaktan keyif alırlar.	Bir takım kuralları katı bir şekilde kullanmaları onların diğer insanların gözünden kaba, zorbaya da patronumsu gözükmelerine neden olabilir.
Zengin bir kelime haznesine sahip olup birçok konuda ciddi bilgi sahibidirler.	İstemedikleri durumlarda kelimelerin gücünden yararlanıp kelime oyunları yapabilirler. Kelimeleri kendi amaçları doğrultusunda şekillendirebilirler.
Beklentileri yüksek olup hem öz eleştiriye hem de başkalarını eleştirmeyi sıkça yaparlar.	Bu eleştirilerde aşırıya kaçabilirler. Öz eleştiriye fazla yaptıklarında cesaretleri kırılabilir ve kendilerini depresif hissedebilirler.
Yaratıcılıkları gelişmiş olup birçok şeyi kendi yöntemleriyle yapmaktan hoşlanırlar.	Farkında olmadan bazı planların gidişatını etkileyebilirler. Bu yüzden farklı kişi veya sıra dışı birey olarak nitelendirilebilirler.
Bağımsızdırlar. Bireysel çalışmaktan hoşlanırlar.	Arkadaş çevrelerinin ya da ailelerinin onlara emir vermesinden pek hoşlanmazlar.
Güçlü bir mizah anlayışları vardır.	Mizahi yeteneklerini olumsuz ve incitici şekilde kullanabilirler. Yaptıkları espriler arkadaş çevrelerinde anlaşılmadığında kızabilirler.

2.2.STRES

Stres sözcüğünün kökünü Fransızca'daki "Estrece" ve Latince 'deki "Estrictia" sözcüklerinden gelmektedir. Stres kavramı; 17. Yüzyılın başlarında felaket ve kötülük anlamlarına gelecek şekilde kullanılırken 18.yüzyıl ve 19. yüzyıllarda insanın ruh yapısına yönelik değişkenlerle kullanılmıştır (Garipoğlu, 2007).

Stres kelimesi birçok dilde olduğu gibi Türkçe 'de de baskı, gerilim, gerginlik, baskı altında kalmak, yüklenmek ve zorlanmak anlamlarında kullanılmaktadır. Türkçe 'ye "yüklenme ve zorlanma" olarak çevrilebilmektedir (Saygılı,2002). Stres günlük hayatın içerisinde yer alan modern çağın rahatsızlıklarındandır. Stres kavramı neredeyse her insanın kullandığı bir kavram ve yaşadığı psikolojik bir durumdur (Albayrak,2015).

Literatürde stres kavramını açıklayan birçok tanım bulunmaktadır. En basit haliyle stres; bireyin bir ihtiyacından uzaklaşmasına veya bir tepkide bulunması konusunda onu zorlayan, kişinin içinden veya dışından gelen, genel olarak kişide gerilim ve çöküntüye neden olan kuvvettir (Başaran, 2000). Cüceloğlu'na göre (2000) stres, bireyin fiziksel ve sosyal çevresinden kaynaklanan olumsuz şartlar nedeniyle psikolojik ve fiziksel sınırlarını aşarak harcadığı çabadır, enerjidir. Baltaş ve Baltaş (2012) stresi organizmadaki bedensel ve ruhsal sınırların zorlanmasıyla meydana çıkan bir durum olarak tanımlamışlardır. Bu durumda stres bireyin iyi halini zorlayan çevre ve kişi arasındaki etkileşimdir.

Stresi farklı bakış açılarıyla ele alan çalışmalar da mevcuttur. Selye (1956) stresi iyi stres- kötü stres-fazla stres ve yetersiz stres olarak 4 gruba ayırmıştır. Bireyin amacının kötü stresi en az seviyede, iyi stresi ise üst seviyede tutmak olduğunu ve yetersiz stres ile fazla stres arasındaki dengenin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir (Akt: Bardavit,2007).

Stres bireyin değişen çevreye uyum sağlamasını sağlayan olumlu duygular da ortaya çıkarabilen bir durumdur. Çevresel değişimler durağan olmadığından kişinin bu değişime uyum sağlamak için stres yaşaması gerekli bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında stresin tamamen olumsuz olmadığı olumlu etkilerinin de bulunduğu görülmektedir. Belli miktardaki stres düzeyinin kişinin sağlığı açısından olması gerektiği belirtilmektedir (Atameriç, 2012).

2.2.1. Stresin Belirtileri

Stres, bireyin alışmış olduğu düzeni, doğal dengesini bozan psikolojik etkenli bir durumdur. Strese maruz kalan bireyde psikolojik, fizyolojik ve davranışsal etkiler görülebilir (Turna,2014). Stresin birey üzerindeki etkisi, stresin süresi ve miktarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Stres zaman içerisinde farklı psikolojik sorunlara da zemin hazırlamaktadır. Stresin belirtileri ve etkileri her insanda farklı şekillerde görülebilmektedir. Ama en genel şekliyle stres belirtileri fizyolojik, duygusal, zihinsel ve sosyal belirtiler olarak gruplandırılabilir (Braham, 1994).

2.2.1.1. Fiziksel Belirtiler

Günlük hayatta sürekli karşılaştığımız durumlardan biri olan stresin vücutta çeşitli belirtileri bulunmaktadır. Bu belirtiler; uykusuzluk, baş ağrısı, el ayak uyuşması, kalp çarpıntısı sırt- göğüs ağrıları, kas gerilmesi, yorgunluk, deri hastalıkları, cinsel isteksizlik, ağız kuruluğu, aşırı terleme, sigara tüketiminde artış, nefesin kesilmesi, bayılma, vücutta döküntüler ve kekelemedir (Baltaş ve Baltaş, 1999).

2.2.1.2. Duygusal Belirtiler

Stresin neden olduğu fiziksel etkilere karşın birey çeşitli duygusal tepkiler göstererek stresle baş etmeye çalışır. Bu duygusal belirtiler; kaygı, depresyon, saldırganlık, duygu durum bozuklukları, nedensiz ağlamalar, öfke patlamaları, kızgınlık, gerginlik ve hayata karşı zorlanma şeklindedir (Tekin,2010).

2.2.1.3. Davranışsal Belirtiler

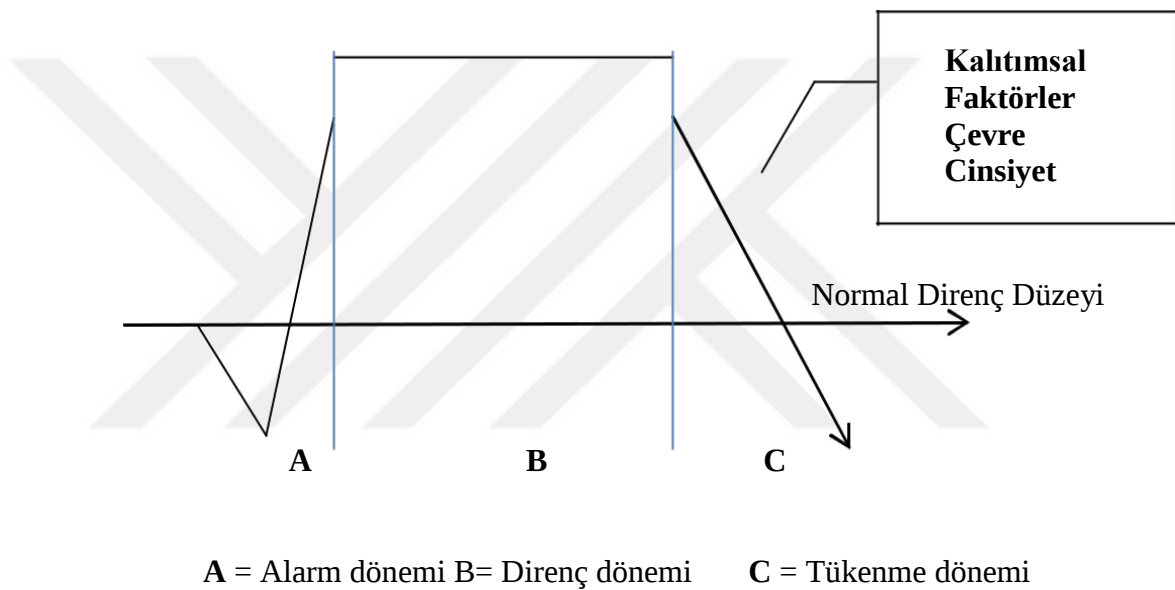
Bu grupta yer alan belirtiler genel olarak davranışa yansıyan ve dışarıdan gözlenebilen belirtilerdir. Bunlar stres habercisi olabilirler. Bu belirtiler; esnemek, tırnak yemek, diş gıcırdatmak, sinirsel gülme krizleri, yüksek sesle konuşmak, işi aksatmak, kişisel bakımını ihmal etmek, alkol veya sigara almak, unutkanlık, asabi davranışlar ve sık sık hata yapmak olarak sıralanabilir (Ceylan,1997).

2.2.1.4. Zihinsel Belirtiler

Stres durumunda zihinsel ve psikolojik olarak görülen belirtiler; depresyon, sık sık kâbus görme, ani duygu değişiklikleri, huzursuzluk, hastalık kuruntusu, aşırı ağlama, sakinleşememe ve heyecan duymama şeklindedir (Rowshan, 1998).

2.2.2. Stres Aşamaları

Stresin fizyolojik yapısı üzerine çalışmalar yapan araştırmacılardan strese maruz kalındığında bireyin bedeni üzerindeki değişimlere odaklanmıştır. Bu konuda önemli çalışmaları olan Selye (1973, 1976) yaptığı çalışmalarla Genel Adaptasyon Süreci (GAS) olarak ifade ettiği süreci tanımlamıştır. GAS kavramı, stresin etkili bir şekilde yönetilmesinde, uyum sağlamanın rolünü açıklanmasına yardımcı olmuştur. Genel Adaptasyon Sendromu bedenin strese karşı alarm, direnç ve tükenme dönemi olarak üç aşamada tepki verdiğini açıklamaktadır (Yurdakoş,2005).

Şekil 2.1.Genel Adaptasyon Sendromu (Yurdakoş, E.,2005)

2.2.2.1. Alarm Aşaması

Stres aşamalarında savaşma, direnç gösterme veya kaçma tepkilerinin meydana geldiği aşamadır. Bu dönemin iki aşaması bulunmakla beraber ilk aşamada organizmanın dengesi bozularak gerilim yaşanmakta ve organizma şoka girmektedir. Organizmanın dengesinin bozulmasına çeşitli stresörler rol oynamaktadır. İkinci aşamada ise şoka karşı olan uyum süreci başlamakta ve organizma kontra şok dönemine girer (Şahin,1998).

2.2.2.2. Direnç Aşaması

Bu dönemde vücudun tepki düzeyi en yüksek noktadadır. Bu dönemde organizma alarm tepkilerini yok etmekte ve dikkatini tehdit eden unsura yoğunlaştırmaktadır. Bu dönemde vücut direnci normalin üstündedir. Organizma direnme gösteriyorsa stresi yenebilmekte tersi durumda var olan gerilim direncini zayıflatmakta ve son aşama olan tükenme aşamasına geçilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1999). Direnç döneminin nasıl sona ereceği;

- Stres faktörünün gücü,
- Organizmanın uyum yeteneği ve kapasitesi,
- Organizmanın başa çıkmak için kullandığı bedensel ve ruhsal enerji düzeyi gibi faktörlere bağlıdır (Eşsizoglu, 2013).

2.2.2.3. Tükenme Aşaması

Stresle baş edilemediğinde ya da stres kaynakları arttığında kazanılmış olan uyum yine kaybolmaktadır. Direnme aşamasında stres kaynakları ve yoğunlukları azalmadığı takdirde bireyin çabalamasında kırılma olur. Bu durumda davranışlarda sapmaların yaşandığı ve hayal kırıklıklarının olduğu bir evreye girilir. Stres veren durum çok ciddi şekilde ve uzun süre devam ederse organizma tükenme aşamasına girer. Organizma her türlü hastalığa açık hale gelerek organizmada geri dönüşü olmayan izler bırakılır(Aytaç,2009).

2.2.3. Stres Türleri

Geçmiş zamanlarda stres yaratan durumlar doğanın getirdikleriyken günümüzde insanoğlunun yaptıkları ve yarattıkları stres yaşatmaktadır. İnsana stres tepkisi yaratan durumlar da oldukça çeşitlidir (Koç,2009). Durumlar farklı olduğu gibi stres türleri de birbirinden farklılık göstermektedir. Stres türleri aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.

2.2.3.1. Akut Stres

Beklenmedik bir zamanda meydana gelen olaylara karşı gösterilen ani korku durumu akut strese örnektir. Bu stres ile hayatımızın günlük olaylarında sıkça karşılaşılmalıdır (Canpolat, 2006).

2.2.3.2. Kısa Süreli Stres

Kişinin belirli bir stres kaynağına yönelip başa çıkmaya çalıştıktan sonra gevşeyebildiği ve günlük yaşamını aksatmadan sürdürebildiği stres türüdür (Şahin, 1998).

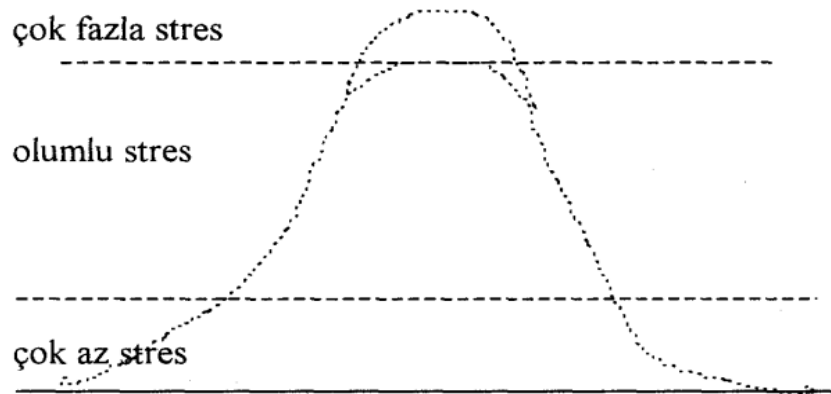
2.2.3.3. Uzun Süreli Stres

Kronik stres olarak da bilinir. Kesintisiz şekilde sürekli zorlanma, ağır yük altında yaşama gibi durumlarda ortaya çıkan stres türüdür. Yoksulluk, savaş, cinsel taciz ve sürekli başarısızlık bu strese neden olabilmektedir (Turna, 2014).

Stresin boyutları arttıkça ve stresörlerin sayıları arttıkça zararlı etkiler ve bu etkilerin düzeyi de artmaktadır (Canpolat, 2006).

2.2.3.4. Olumlu- Olumsuz Stres

Stres kavramı genelde olumsuz çağrışımlar oluşturmaya rağmen aslında hayatın devamı içerisinde belli düzeyde olması gereken bir durumdur. Stres olumlu fakat düzeyinin dengelenememesi olumsuzluğa neden olmaktadır. Olumlu stres; bireyi amacına ulaşması için kaygının yerine yaratıcılık yeteneğini kullanmaya yönelten, bireye yaşamında sevinç veren stres türüdür. Bireyin yaşamında kendini çaresiz, umutsuz ve yetersiz hissettiren onun hayal kırıklığı yaşamasına neden olan stres türü ise olumsuz strestir. (İlgöz, 2014). Yerkes-Dodson Kanunu'na göre çok fazla stres ile çok az stres arasında kalan strese olumlu stres denir.

Şekil 2.2. Yerkes-Dodson Kanunu (Ersarı, 2010, s. 56)

2.2.4. Stres Sonuçları

Stres yaratıcı durumlarla karşılaşıldığında bundan etkilenme düzeyi kişiden kişiye değişir. Hatta aynı olay farklı zamanlarda aynı kişide bile farklı etkiler yaratabilmektedir. Stresin kendine özgü belirtileri ve sonuçları bulunmaktadır. Stresin birey üzerinde sonuçları olduğu gibi örgütsel açıdan da sonuçları bulunmaktadır (Tiryaki,2014). Stres insanların psikolojik iyi oluşları ve fiziksel sağlığı üzerinde tehdit edici bir unsurdur (Lazarus ve Folkman, 1984).

İşyerinden veya hayatın diğer alanlarından kaynaklanan stres kişilerde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Birçok çalışma stresin kronik hastalıklar üzerinde önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya çıkarmıştır (Gil ve ark., 2004). Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda stresin depresyon, korku, anksiyete, kaygı ve tükenme gibi duygusal; baş ağrısı, kilo alımı ve kaybı, terleme gibi fizyolojik; sigara kullanımı, saldırganlık, uykusuzluk veya aşırı uyku, alkol kullanımı gibi davranışsal sonuçları bulunduğu görülmektedir (Misra, McKean, West ve Russo, 2000).

2.2.5. Stresle Başa Çıkma

Stres hayatın vazgeçilmez bir gerçeğidir. Birey stres sebebi olan etkilerden kurtulmak veya ortaya çıkabilecek problemlerle mücadele edebilmek için stresle baş etmeyi öğrenmelidir. Stresle başa çıkabilen kişi hayatını daha anlamlı, kaliteli ve güzel yaşanabilir hale getirir (İlhan,2014).

2.2.5.1. Stresle Başa Çıkma Yöntemleri

- **Geliştirici Rahatlama Yöntemi:** Rahatlama yöntemleriyle stresin olumsuz etkilerini sınırlamak mümkündür. Bu yöntemde zihinsel stres ile bedensel yorgunluk arasındaki etkileşim kırılmaya çalışılır. Bu yöntemle önce kas grupları gerilip sonra da rahatlatılarak zihne rahatlamanın nasıl bir şey olduğu gösterilir. Bu yöntem düzenli uygulandığında kişinin sağlığı olumlu yönde etkilenir (Baltaş ve Baltaş, 2000).
- **Progresif Gevşemeden Yararlanma:** Bu yöntemde yüz bölgesinden başlanıp ayakta bitirilmek üzere kas gruplarının düzenli bir biçimde kasılıp gevşemesi sağlanır. Yaklaşık olarak 15-20 dakika süren bir çalışmadır (Buldukoğlu, Doğan ve Kum, 2000).

- **Olumlu Hayal Kurma:** İnsanoğlu geçmişte yaşadığı durumları hatırladığında o zaman yaşadığı duyguların benzerlerini yaşar. Bu yöntemde geçmişte yaşanan olumlu zamanları hayal etmek olumlu duyguları çağrıştırdığından rahatlatma etkisi yaratmaktadır. Bu yöntemde önemli olan olumlu anları tekrar yaşamak veya yaşamayı hayal etmekle rahatlamaktır (Hickey,1999; Akt: İlhan,2014).
- **Spor ve Egzersiz:** Stres sonucunda damarlar daralır ve hücrelere giden kan miktarı azalır. Bu da hücrelerin yeterince beslenememesine yol açar. Spor ve egzersizle hücrelere giden kan miktarı artar. Bu da hücrelerin daha fazla beslenmesini sağlar. Stres karşısında rahatlama için kullanılan ve sakinleştirici yönü olan bir yöntemdir (Hickey, 1999; Akt: İlhan,2014).
- **Zihinsel Düzenleme:** Olumsuz bir durum karşısında duygusal ve davranışsal tepkilere sebep olan olumsuz ve akılcı olmayan daha akılcı ve olumlu düşüncelerle değiştirmek stresle başa çıkmada etkili bir yöntemdir (Aydın, 2004).
- **Diğer Yöntemler:** Stresle başa çıkma yöntemleri kişiden kişiye göre değişir. Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda;
 - Yakın çevreden sosyal destek almak,
 - Hobiler geliştirmek,
 - Zamanı daha verimli ve etkili kullanmak,
 - Etkili iletişim kurup sağlıklı ilişkiler geliştirmek,
 - Kendini geliştirmek,
 - Tatile çıkmak,
 - Dengeli ve sağlıklı beslenmek,
 - Müzik dinlemek ve müzikle uğraşmak,
 - Dini inancı doğrultusunda ibadet ve dua etmek,
 - Gerektiğinde uzman desteği almak

Stresle başa çıkmada etkili olan yöntemlerdendir (Aydın,2004; Tarhan, 2006).

2.3. EBEVEYNLİK

Anne, baba ve çocuklardan oluşan ve bu kişiler arasındaki etkileşimden meydana gelen sisteme aile denir (Carr, 2009). Aile, kişilerin arasındaki bağlar, karşılıklı ilişkiler ve sürekli değişim gösteren alt boyutlardan oluşur. Aile içerisinde her birey diğer kişilerin davranışlarından etkilenir. Aile sistemi içerisinde davranış kalıpları bireyleri tek tek veya ortak olarak etkiler (Jones, 1993).

Aile içerisindeki en önemli şeylerden birisi anne-baba-çocuk ilişkisidir. Aile sadece bireyler incelenerek çözümlenecek bir sistem olmayıp üyelerin birbiriyle ilişki biçimleri incelenerek yorumlanacak bir yapıdır. Aileye yeni birinin katılması, çocuğun olgunlaşması veya olumsuz bir olayla karşılaşılması anne-baba ve çocukları bireysel olarak etkiler. Hatta anne baba arasındaki romantik ilişkiyi de etkiler (Berryhill vd., 2016).

Anne-baba olmak ebeveynlere çeşitli sorumluluklar ve görevler yüklemektedir. Mowder (1997) tarafından geliştirilen Ebeveyn Rolü Gelişim Modeli'nde ebeveynlik bu şekilde tanımlanmıştır (Bknz: Tablo 2.2.).

Ebeveynlik, birey ve toplumların ebeveyn-çocuk ilişkisinde kültürden bağımsız olmamak şartıyla sevgi ile bağlılık, eğitim, genel refah ve koruma, duyarlılık ve sorumluluk öğelerini birleştirerek anne ve babaya yüklediği görevlerdir (Mowder, 1997).

Tablo 2.2.

Ebeveyn Rolü Gelişim Modeli

EBEVEYN ROLÜ ÖZELLİKLERİ	AÇIKLAMA
Bağlılık	Ebeveynler çocuklarına karşı sevgi ve şefkat ile yaklaşmalıdırlar.
Eğitim	Ebeveynler öğrenme, rehber olma, model olma gibi rolleri üstlenmelidirler.
Genel Refah ve Koruma	Çocuklarının beslenme, giyinme, barınma, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamalıdır.
Sorumluluk	Çocuklarının ihtiyaçlarının zamanında ve gerektiğinde karşılamaya her zaman hazır olmalıdırlar.
Duyarlılık	Çocuklarının algıladıkları ebeveynlik ile ebeveynlerin yerine getirdiği sorumluluklar birbiri ile örtüşmelidir

2.3.1. Ebeveyn Öz Yeterliği

Çocuğun dünyaya gelmesiyle içerisine girdiği ilk sosyal çevre ailesidir. Çocukluk sürecindeki tüm ihtiyaçlar aile tarafından karşılanır. Bu ihtiyaçlar karşılanırken çocuğun gelişim dönemleri üzerinde de ciddi etkiler olur. Çocuğa yönelik davranışlar, aile bireylerinin kendi arasındaki ilişkileri ve çocuğa karşı tavırları çocuğun gelişimi ve kişiliği üzerinde önemli etkilere sahiptir (Yavuzer, 2008).

Bilimsel açıdan da ilk çocukluk yıllarının çocuğun kişilik gelişimde, zekâ gelişiminin sağlıklı olmasında ve sosyal gelişiminde önemli etkilerinin olduğu görülmüştür. Bu dönemlerdeki ihmallerin sonraki gelişim dönemlerini de olumsuz etkilediği görülmüştür (Sucuka ve Şenocak, 1999).

Aile yapısı, aile içi ilişkiler, çocuğa karşı sorumluluklar ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda ebeveynliğin zor ve yetkinlik

gerektiren bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan ebeveynliğe yönelik algıya dair en önemli kavramlardan bir tanesi öz yeterlik ve ebeveyn öz yeterliğidir.

Öz yeterlik, bireyin çeşitli şartlarda neleri yapıp neleri yapamayacağına yönelik inancıdır. Öz yeterlik kavramı kişinin var olan şartlarda durumu nasıl yöneteceğine yönelik kendi hakkındaki algısıdır. Bireyin yeterlik inancı düşünceleri, duyguları ve kendini motive etme şekliinden etkilenen bir kavramdır (Bandura, 1994). Öz yeterlik tanımını ebeveynlik için ele aldığımızda Bandura'nın öz yeterlik teorisine göre; ebeveyn öz yeterlik algısı ebeveynlik davranışını sürdürme becerisi ve çocuk yetiştirmeye yönelik bilgi ve donanım konusunda kişinin kendine olan güvenidir (Coleman ve Karraker, 1997).

Ebeveynlik öz yeterliği, anne-babaların çocuklarının davranışları üzerinde arzuladıkları ölçüde etki edebilmek için kendi ebeveynlik becerilerine yönelik tahminleri olarak da tanımlanabilir (Grusec vd., 1994).

Sonders ve Woleylin (2005) çalışmasında ise ebeveynlik öz yeterliği belli bir ebeveynlik problemini çözebilme veya sorunun üstesinden gelmedeki anne-babaların ebeveynlik konusunda kendine dair inançları olarak tanımlanmıştır.

Farklı araştırmacılar tarafından yapılsa da ebeveynlik öz yeterliği tanımları birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Tüm tanımlamalarda ebeveyn öz yeterliği anne-babaların algı, yargı veya inançlarına dayanan bir kavram olduğu karşımıza çıkmaktadır. En genel haliyle ebeveynlik öz yeterliği anne- babaların ebeveynlik konusundaki bilgi ve becerilerini süreç içerisinde nasıl ve ne kadar etkili kullanabileceklerine dair inançları olarak ifade edilebilir.

Her gelişim döneminin çeşitli gelişim ödevleri bulunmaktadır. Genç ve orta yetişkinlikteki ödevlerden birisi de çocuk yetiştirmek, çocuğun sorumluluğunu almak ve çocuğa rehberlik etmektir. Bu gelişim görevleri yerine getirilirken kişide bazen strese yol açmaktadır. Bu durum da karşımıza ebeveynlik stresi olarak çıkmaktadır. Bu araştırmanın da temelini oluşturan kavramlardan birisi olan ebeveynlik stresi detaylı bir şekilde incelenecektir.

2.3.2. Ebeveynlik Stresi

İnsanoğlunun her gelişim döneminde uyum sağlaması gereken değişimler vardır. Bu değişim süreçleri çoğu zaman strese yol açabilmektedir. Şüphesiz ki bu değişimlerden önemli bir tanesi de aile olmaktır. Evlilik süreciyle başlayan aile;

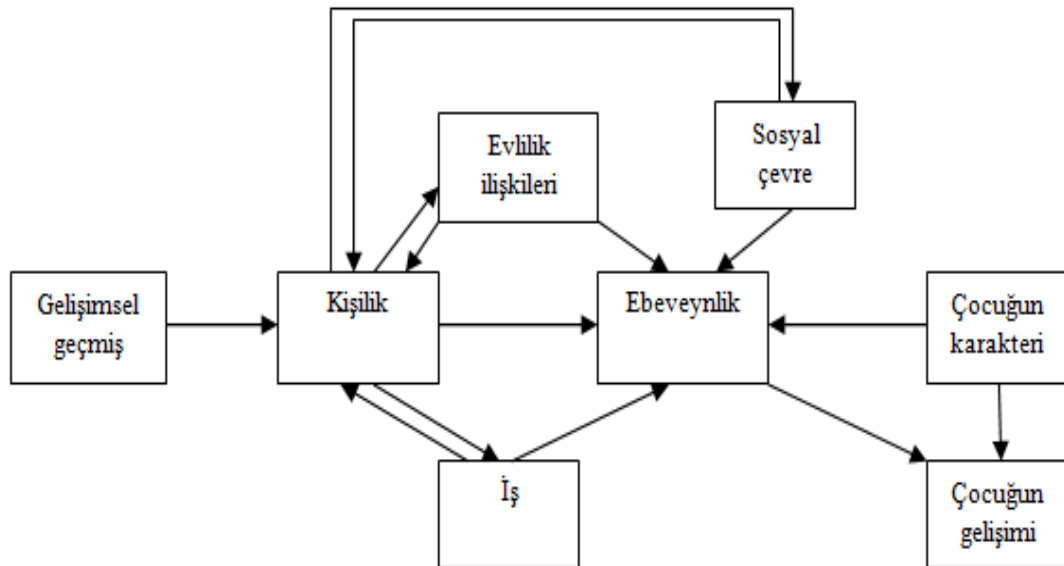
çocuk sahibi olmak, çocuğun gelişimi gibi süreçlerle karmaşıklaşarak devam etmektedir (Glading,2012).

Aile içerisinde yaşanan değişim süreçleri ebeveynleri uyum sağlamaya zorlamakta ve stres kaynağı haline gelebilmektedir (Şahin, 1995). Ebeveynlik stresi olarak nitelendirilen bu stres; anne ve babanın çocuk sahibi olmanın yüklediği sorumluluklara karşı uyum sağlamak için verilen tepkiler bütünü olarak adlandırılır (Gülaldı, 2010).

Ebeveynlik stresi tek bir nedenle açıklanabilecek bir durum değildir. Deater-Deckard'a(1998) göre ebeveynlik stresinin nedenleri şunlardır:

- Ebeveynlerin psikolojik durum ve davranışları
- Ebeveyn- çocuk ilişkisinin niteliği
- Çocuğun psiko-sosyal uyumu
- Ebeveyn olmanın getirdiği görev ve sorumluluklar.

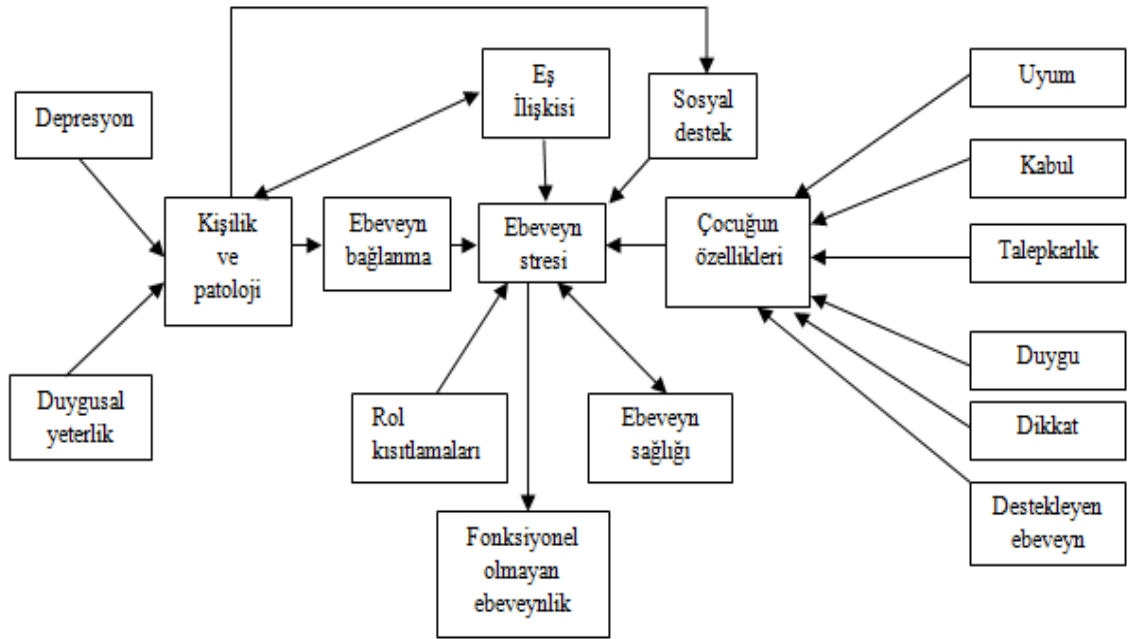
Literatür tarandığında ebeveynlik süreci ve stresi ile ilgili çeşitli modeller karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birisi Belsky (1984) tarafından ortaya atılan ve ebeveyn davranışlarının nedenlerini inceleyen süreç modelidir. Belsky (1984)'e göre ebeveyn davranışları; anne veya babanın yapısal özelliklerinden, çocukların kişisel özelliklerinden ve ebeveyn-çocuk ilişkisini içine alan sosyal çevreden etkilenir (Bknz: Şekil 2.3.).

Şekil 2.3. Ebeveyn Sürec Modeli (Belsky, 1984)

Şekil 2.3.'te görüldüğü gibi ebeveynlik; anne-babaların iş hayatından, evlilik ilişkilerinden, sosyal çevrelerinden ve çocukların kişilik özelliklerinden doğrudan etkilenmektedir. Ebeveynlerin gelişimsel geçmişi ve kişilik özellikleri de ebeveynliği dolaylı yoldan etkilemektedir.

Ebeveynleri doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bu faktörler anne-babaların psikolojik iyi oluşlarını da belirlemektedir. Yani psikolojik iyi oluş ebeveynlik davranışlarını dolayısıyla da çocuğun gelişimini etkilemektedir (Belsky, 1984).Belsky 'in Süreç Modeli ebeveyn davranışlarını anlama konusunda önemli şeyler ortaya koymasına karşın bu model ebeveyni düşünen, planlayan ve hedef odaklı birey olarak ele almamaktadır (Abidin, 1992).Abidin (1986), Belsky 'in Süreç Model'ini biraz daha geliştirerek Ebeveyn Stres Modeli'ni oluşturmuştur.

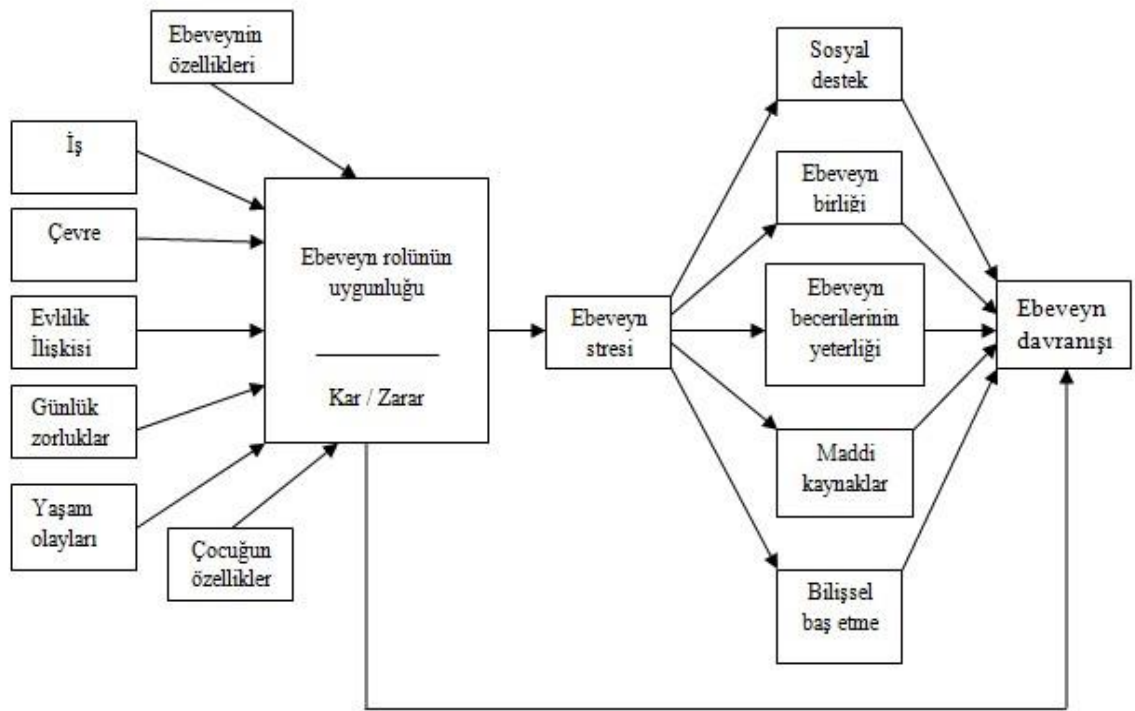

Şekil 2.4. Ebeveyn Stres Modeli (Abidin, 1986)

Şekil 2.4. incelendiğinde ebeveynlik stresinin ebeveyn rolüne bağlanmadan, rol kısıtlamasından, ebeveyn sağlığından, sosyal destekten, ebeveynlerin kişilik özelliklerinden ve ebeveynlerin birbiriyle ilişkisinden etkilendiği görülmektedir (Abidin, 1992).

Ebeveynlik stresinin de fonksiyonel olmayan ebeveynliğe öncülük ettiği görülüp yüksek ebeveynlik stresinin fonksiyonel olmayan ebeveynliği arttırdığı karşımıza çıkmaktadır.

Ebeveynlik stresine etki eden bir diğer faktör de çocukla ilgili özelliklerdir. Çocuğun yeni durumlara alışmakta zorlanması, ebeveynlerden sürekli bir şey talep etmesi, hemen hemen her şeyi kabul etmesi, duygusal yapısı ve dikkatini toplamada sorun yaşaması da ebeveynlik stresini arttıran faktörlerdendir. Ebeveyn stresi üzerine çalışmalarını sürdüren Abidin (1992), oluşturmuş olduğu modeli geliştirip anne-babaların değişik stres kaynaklarını genişletip anne-babaların stresle başa çıkma yöntemlerini açıklamaya çalışmıştır.

Şekil 2.5. Ebeveyn Davranışlarının Belirleyicileri (Abidin, 1992)

Şekil 2.5.'te de görüldüğü üzere ebeveynlik stresini çocukların özellikleri ve ebeveyn özelliklerinin yanında iş hayatı, evlilik ilişkisi, sosyal çevre, günlük sorunlar ve yaşam olayları gibi faktörlerinde etkilediği görülmektedir. Tüm bu faktörlerin yarattığı ebeveynlik stresi ile başa çıkmak için ebeveynler eşlerle işbirliği, sosyal destek, ebeveynlik becerileri, yardımcı kaynaklar ve bilişsel başa çıkma becerilerini

kullanılmaktadırlar. Süreç sonunda ise ebeveynlik davranışları oluşmaktadır. Anne-babalar ebeveynlikte karşılaştıkları durumları kar-zarar olarak değerlendirirler. Yapılan değerlendirme anne- babaların stres düzeylerini etkilemektedir. Karşılaşılan durumları olumsuz değerlendirme ve zarar görmeye daha fazla ebeveynlik stresi yaşamalarına neden olmaktadır (Abidin, 1992).

Literatürde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda ebeveynlik stresinin anne-babaların kişilik özelliklerinden, çocukların davranış biçimlerinden, çocukların duygusal yapılarından, ebeveynlerin sosyal destek kaynaklarından, eşlerin birbirleriyle olan ilişkisinden ve evlilik rollerindeki yetkinlikten etkilendiği görülmektedir.

2.4.KONUİLE İLGİLİ TÜRKİYE’DE VE YURT DIŞINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Literatür incelendiğinde hem yurt içinde hem de yurt dışında üstün yetenekliler, stres ve öz yeterlik konularında ciddi çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmacılar tarafından sıkça tercih edilen ve araştırılan bu konular bu dönemde de birçok çalışmaya konu olmaktadır. Üstün yetenekliler konusunda yapılan çalışmalar daha çok tanılama süreçleri, gelişimleri ve eğitimleri konusundayken stres ve ebeveynlik stresi konularında yapılan çalışmalar daha çok engelli çocuğa sahip olmayla ilgili konuları ele almaktadır. İlgili literatür tarandığında üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmanın ebeveynlerin öz-yeterlik algılarını ve ebeveynlik streslerini nasıl etkilediğiyle ilgili çalışmaların çok az olduğu görülmüştür. Bu amaçla bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4.1. Üstün Yeteneklilerle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Avcı(2005)yaptığı çalışmada ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının farkındalıklarına yönelik görüşlerini ele almıştır. Araştırmaya ilköğretim 2. Ve 3. sınıfa devam eden öğrencilerin anne babaları katılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezi’ne devam eden bu çocukların %46’sının anne babası tarafından fark edildiği ve bunlardan %18’inin Rehberlik ve Araştırma Merkezi’ne başvurduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda ebeveynlerin çocuklarının üstün yetenekli olduğunu fark etmesinde annenin yaşı ve bilişsel gelişim özellikleri, ailenin gelir durumu ile

zihinsel gelişim özellikleri ve babanın yaşı ile sosyal gelişim özellikleri arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Oğurlu ve Yaman(2013) çalışmalarında üstün yetenekli çocuğu olan anne babaların çocukları konusundaki rehberlik ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda ailelerin düzensizlik, aşırı derecede kurallara bağlı olma, mükemmeliyetçilik, aşırı duyarlı olma, yetenek geliştirme programlarının eksik olması gibi konularda rehberlik ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin en az rehberlik ihtiyacı hissettiği konuların ise okul korkusu, çocuğun farklı davranması gerektiğine dair inanç, öğretmenlerle çatışma ve intihar düşüncesi olduğu sonucu elde edilmiştir.

Kahraman(2016) çalışmasında geliştirdiği psikoeğitim programının üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların çocuklarıyla olan iletişimini arttırmada etkili olup olmadığını incelemiştir. Deneyssel bir çalışma olan araştırmayı İstanbul'da 16'sar kişilik deney ve kontrol grupları üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırmada geliştirilen psikoeğitim programının deney grubundaki ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimini geliştirdiği sonucu elde edilmiştir.

Kahvecioğlu (2016) yaptığı çalışmada özel yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik sağlamlıklarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma İstanbul Bahçelievler Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 5-13 yaş grubundaki çocukların anne babaları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik sağlamlık, öz yeterlik inancı ve benlik saygısı arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda yaş, medeni hal ve üstün yetenekli çocuğun okula gidip gitmeme durumu psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir fark oluşturmuyorken cinsiyet faktörü psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Oğurlu, (2016) tarafından yapılan çalışmada, üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik geliştirilen aile eğitim programının anne babalarınöz-yeterliliğine ve çocuklarıyla ilgili farkındalıklarına etkisi araştırılmıştır. Uygulamaya 2. Sınıfa devam eden 43 üstün yetenekli çocuğa sahip aile katılmıştır. Aile eğitim programı 8 oturum sürmüş olup eğitim sonunda anne babaların ebeveyn öz yeterlilikleri konusunda farkındalıklarının ve üstün yetenekliler konusundaki farkındalık düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Toprak, (2018) yaptığı yüksek lisans tezinde zihinsel engelli çocuğu ve üstün yetenekli çocuğu olan ailelerin hayat kaliteleri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarını karşılaştırmıştır. Araştırma Ankara ilinde gerçekleştirilmiş olup

araştırmaya 137 ebeveyn katılmıştır. Araştırmaya 73 zihinsel engelli velisi ile 64 üstün yetenekli velisi katılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %62,8'si anne, %37,2'si babadır. Araştırma sonunda yaşam doyumu, sosyal destek algı düzeyi ve hayat kalitesi açılarından üstün yetenekli çocuğu olan ailelerin zihinsel engelli çocuğu olan ailelere göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.4.2. Üstün Yeteneklilerle İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Rash (1998) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukların ailelerinin özelliklerini incelemiştir. Araştırma kapsamında ebeveynlerin eğitim düzeyleri, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyleri incelenmiştir. Bu değişkenlerin yaratıcılık, engellenme, kontrol, öğrenme ve öğretme amacı değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey ile yaratıcılık ve engellenme arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Dwairy (2004) çalışmasında üstün yetenekli çocuğu olan ailelerinin çocuk yetiştirme tarzları ve bu çocukların ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu ilişkiyi incelemek için araştırma 118 üstün yetenekli tanısı almış ergen ve 115 üstün yetenekli tanısı almamış ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğu olmayan ebeveynlere göre daha az otoriter oldukları görülmüştür. Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik olumlu tutuma sahip olduğu, daha az kimlik bunalımı yaşadıkları ve daha az korkuya sahip oldukları sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda otoriter çocuk yetiştirme tarzının hem üstün yetenekli olan hem de olmayan ergenlerin ruh sağlığının iyiliği ile ilişki olduğu fakat üstün yetenekli çocuklarda ruhsal sağlığı olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Yoo ve Moon (2006) üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle yaptıkları çalışmada üstün yetenekli çocukların psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçlarını araştırmıştır. Çalışmada ailelerin kariyer ve psikososyal kaygılarının çocuğun yaşına göre değiştiği belirtilmiştir. Eğitim planlaması ihtiyacı tüm yaş grupları için ortak sorun iken 6 yaş üstü çocuklar için psikososyal sorunlar da önem arz etmektedir. Çalışmada tüm üstün yetenekli çocukların özel bireyler olduğu ve gelişim dönemlerine göre kişisel ihtiyaçlarının olduğu dile getirilmiştir. Yaş ilerledikçe psikolojik danışmanlık ihtiyaçlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Morawska ve Sanders (2008) çalışmalarında üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde; ailevi konulardaki önemli noktalar ve çocuk davranışlarını belirlemeyi

amaçlamışlardır. Araştırma 2-16 yaşları arasında üstün yetenekli çocuğu bulunan 409 aile ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda güven düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının daha az duygusal ve davranışsal probleme sahip olduğu bulunmuştur. Güven düzeyi yüksek olan ailelerin etkili olmayan disiplin yöntemlerini pek kullanmadıkları, stres düzeylerinin düşük olduğu ve çocuğu yetiştirme de daha az sorun yaşayıp daha fazla doyum yaşadıkları tespit edilmiştir.

Wingers (2011) çalışmasında üstün yetenekli çocuğu olan anne babaların tanılama sürecindeki yardım kaynaklarını araştırmıştır. Bu çalışmada anne babaların %66'sının üstün yetenekli çocuğun belirlenmesi sürecinde yardım almak amacıyla sosyal, duygusal veya davranışsal konuların önemli olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Yine ebeveynlerin %86'sının bu süreçte yardım almak için akademik konuların çok önemli olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Araştırmanın sonucunda ebeveynin yaşı ile yardım kaynaklarını arama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

2.4.3. Ebeveyn Öz Yeterlik Algısı ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Kılıçaslan (2007) tarafından yapılan araştırmada doğum öncesi ve sonrası etkenlerin anne baba adaylarının ebeveynlik öz yeterlik algıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. İstanbul ili Şişli ilçesinde gerçekleştirilen araştırmaya 3-6 aylık bebekleri olan ve il defa anne baba olmuş 111 erkek ile 140 kadın katılmıştır. Araştırmanın sonunda kadınlarda doğum sonrası depresyonun erkeklerde ise evlilik uyumunun ebeveynlik öz yeterliğini etkileyen değişkenler olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca kadınlardaki doğum sonrası depresyonu yordamada evlilik uyumunun, ebeveyn öz yeterliğinin ve eş ile yaşanan çatışmanın etkili olduğu görülmüştür.

Elibol (2007) tarafından yapılan çalışmada grup eğitiminin annelerin ebeveynlik konusundaki öz yeterliklerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Araştırmaya 12-36 aylık çocukları olan anneler katılmıştır. Araştırma sonucunda verilen grup eğitiminin, katılımcıların ebeveynlik görevlerine yönelik öz yeterlik algılarını olumlu açıdan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kotil (2010) çalışmasında okul öncesi eğitime yeni başlayan ve ailede ilk çocuk olan 5 yaşındaki çocukların sosyal ve duygusal uyum düzeylerine, annelerin ebeveyn öz yeterlik algıları ve okul beklentilerine uyum düzeylerinin etkisini ele almıştır. Ayrıca annelerin sahip olduğu sosyal destek düzeylerinin çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine olan etkisi de ele alınmıştır. Araştırmaya İstanbul’da yaşayan 586

öğrenci, bu öğrencilerin öğretmenleri ve anneleri katılmıştır. Araştırma sonucunda, kızların erkeklere göre sosyal-duygusal uyum seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Aktif iş hayatı olmayan annelerin ve eğitimlerinde anaokuluna giden annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri farklılık göstermektedir. Ayrıca annenin çocuğun bakımı konusunda kendisinin annesi veya eşinin annesinden destek almış olması çocuğu sosyal çevreye pozitif yaklaşımda olumsuz yönde ve yaşlılarıyla etkileşimde olumsuz yönde etkilemektedir.

Telef (2013) yaptığı çalışmada engelli çocuğu olan anne babaların öz-yeterlikleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini 2010-2011 eğitim öğretim yılında çeşitli engellere sahip 165 öğrencinin ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmaya 105 anne ve 60 baba katılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveyn öz-yeterliği ile psikolojik belirtiler arasında ters yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Yani, anne babaların öz-yeterlikleri arttıkça psikolojik belirtilerin azaldığı söylenebilir.

Özkul (2015) anaokuluna giden 48-60 aylık çocukların babalarının ebeveyn öz yeterlik düzeyleri ve birlikte olma durumu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu çalışmada katılımcının yaşı, çalışma durumu, ekonomik durumu, öğrenim durumu, çocuğun cinsiyeti, sahip olunan çocuk sayısı ve çocuğu ne sıklıkta gördüğü gibi özellikler değişken olarak incelenmiştir. Araştırmaya, anaokuluna devam eden 4-5 yaşlarında çocuğu bulunan toplam 100 baba katılmıştır. Araştırmanın sonunda anne-babası beraber olan çocukların babalarının öz yeterlik puanları ayrı olanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Evli olan babaların eğitim durumuna göre ebeveynlik tutumları birbirinden farklılık göstermektedir. Eşinden ayrı olan babaların ise, gelir düzeyine göre ebeveynlik tutumları farklılık gösterirken, çocuğunu her hafta gören babaların babalık görevinden sağladıkları doyum ve ebeveynlik tutum puanlarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

2.4.4. Ebeveyn Öz Yeterlik Algısı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Coleman ve Karraker (1997) yaptıkları çalışmada hem annelerin hem de babaların ebeveyn öz yeterlik algı puanlarının yüksek olması üzerinde çocuğun bakımı konusundaki bilgi düzeyinin etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Kochanska(1990) yaptığı çalışmasında, ebeveynliğe yönelik inanç ile çocuk yetiştirme tutum ve davranışları arasında ilişki olduğunu bulmuştur. Ebeveynlik konusunda öz yeterliği düşük olan ebeveynlerin zorlu süreçlerde etkili şekilde

davranma konusunda sorun yaşadıkları ve çocukla sürekli çatışma içinde oldukları görülmüştür. Bu yaşanan çatışmanın ebeveynlik rolünü üstlenmekte çeşitli aksaklıklara neden olduğu bulunmuştur.

Suzuki, Holloway, Yamamoto ve Mindnich (2009), Japonya ve Amerika'daki annelerin ebeveynlik öz yeterlik algılarını etkileyen faktörleri belirlemek için bir çalışma yapmışlar. Araştırmaya yaşları 5-6 olan 112'si Amerika'da 114'ü Japonya'da olmak üzere 226 çocuğun annesi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre her iki ülkede de yüksek ebeveynlik öz yeterliğine sahip olan annelerin, ebeveyn desteğiyle ilgili daha olumlu çocukluk anılarına sahip olduğu ve eşleri ile arkadaşlarının sosyal desteğinden duydukları memnuniyet düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, Japonya'da yaşayan annelerin öz yeterlik düzeyinin Amerika'da yaşayanlara göre daha düşük olduğu ve eşlerinin desteğinden daha az memnun oldukları tespit edilmiştir.

Sevigny ve Loutzenhiser (2010) anne ve babaların öz yeterlik düzeylerini etkileyen faktörleri incelemek için bir çalışma yapmışlardır. Araştırmaya 18-36 aylık çocukların ilk defa anne ve baba olan ebeveynleri katılmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin ebeveynlik öz yeterliklerini ebeveynlik stresi, kişisel özellikler, depresyon bulguları ve genel öz yeterlik ilişkisel fonksiyonların yordadığı bulunmuştur.

Kwan, Kwok ve Ling (2015) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlikstresi, ebeveynlik öz yeterliği, ebeveynlik birliği ve evlilik doyumu arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmaya 2-6 yaş arası çocuğu olan 2029 baba ve 1430 annedahil edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda annelerin ebeveynlik stresleri ile evlilik doyumları arasında negatif ilişki bulunurken annelerin ebeveynlik birliği, ebeveynlik öz yeterlikleri ve evlilik doyumları arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür.

Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde, ebeveyn öz yeterliği ile annenin ebeveynlik konusundaki becerilerinin çocuğun zihinsel gelişim, tutum ve davranışları arasında (Coleman ve Karraker, 2003), annenin annelik depresyonu düzeyi arasında (Teti ve Gelfand, 1991), stres düzeyi arasında (Scheel ve Rieckmann, 1998), çocuğun sosyal uyum ve duygusal uyum seviyesi arasında (Kotil, 2010) ilişki olduğu görülmüştür.

2.4.5. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Çelimli (2009) çalışmasında Türkiye ve Amerika’da anaokulu yaş döneminde olan ve otizmlili olduğu tespit edilen çocukların annelerinin aile içerisindeki işlev süreçlerini araştırmıştır. Araştırmada iki gruptaki annelerin ebeveynlik konusunda yaşadıkları stresi, bu stresle baş etme yolları ve aile içerisindeki işlev süreçleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca Türk ve Amerika kültürleri açısından aile içerisindeki işlevlerinin ebeveynlik stresi, stresle baş etme yolları ve annelerin sosyal destek sistemlerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda her iki kültürde de annelerin yüksek düzeyde ebeveyn stresi yaşadıkları bulunmuştur. Kültürel yapılar farklı olsa da annelerin ebeveynlik stres düzeylerinin yüksek olması, otizmin kültürler arası farklılık göstermeyen özelliklerinden kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Bu çalışma ile annelerin eğitim düzeyi, ekonomik düzeyleri ile ebeveynlik stresi arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur.

Akkök, Aşkar ve Karancı (1992), çalışmalarında engelli çocuğu olan ebeveynlerdeki stresin kaynaklarını incelemişlerdir. Çalışmaya çocuğu otistik, öğretilabilir zekâ düzeyi ve eğitilebilir zekâ düzeyindeki üç farklı gruptaki anne babalar katılmıştır. Araştırma sonucunda otistik çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyi eğitilebilir çocuğa sahip olan ebeveynlerinkine göre yüksek bulunmuştur. Ayrıca çocuğun sağlık problemlerinin, çocuktaki gelişim güçlüklerinin ve anne-babaya olan bağımlılık düzeyinin stres artırıcı faktörler olduğu görülmüştür.

Gülaldı (2010) yaptığı çalışmada serebral palsili çocuğu olan anneler ile otizmlili çocuğu olan annelerin stres düzeyleri ve yaşam doyumlarına etkisi incelemiştir. İstanbul’da gerçekleştirilen araştırmaya 50 serebral palsili çocuk annesi ile 48 otizmlili çocuk annesi katılmıştır. Araştırma sonucunda her iki gruptaki ebeveynlerin stres düzeyi yüksek ve bu stres ile yaşam doyumları arasında ters yönlü bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Ayrıca ebeveynlik stresi ile annelerin yaşı, annenin medeni durumu, çocuk sayısı ve iş hayatının olup olmaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Eren Kurt (2018) doktora çalışmasında evlilik kalitesi ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkide stresle baş etmede çift olmanın aracı rolünü incelemiştir. Araştırmaya evli 803 kişi katılmıştır. Katılımcıların %59’u kadın, %41’i erkektir. Araştırma sonucunda, ebeveynlik stresinin, duygu ve problem odaklı destekleme, duygu ve problem odaklı ortak baş etme ve evlilik kalitesini negatif yönde, negatif baş etmeyi ise pozitif yönde doğrudan etkilediği görülmüştür.

2.4.6. Ebeveynlik Stresi ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Hoffman, Sweeney, Hodge, Wagner-Lopez, & Looney, (2009) Otistik çocuğu olan ve olmayan anneler annelerle yakınlık ve ebeveynlik stresi konusunda bir çalışma yapmışlardır. Araştırmaya 104 otistik çocuğu olan anne ile 342 normal gelişim gösteren çocuğu olan anne katılmıştır. Araştırma sonucunda otistik çocuk annelerinde normal gelişen çocuk annelerine göre he çocuk hem de ebeveyn alanında daha yüksek stres düzeyi bulmuşlardır.

Skok, Harwey, Reddihough (2006) okul dönemindeki serebral palsili çocukların annelerin öznel iyi oluşları, algılanan sosyal destek düzeyleri ve stres düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Avustralya’da yapılan çalışmaya 43 anne katılmıştır. Araştırmada veri toplamak için Algılanan Stres Ölçeği, Yaşama Uyum Profil Ölçeği, Yaşam Doyum Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin iyi oluş düzeyleri ile engelin şiddeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Diğer bir bulgu ise stres düzeyi ile öznel iyi oluş arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğudur.

Brown (2012) çalışmasında otizmlili çocuğu olan anne babalarda ilişki doyumu, stresle çift olarak baş etme ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonunda stresle çift olarak baş etmenin ilişki doyumuyla pozitif yönlü, ebeveynlik stresıyla negatif yönlü bir ilişkisi olduğunu tespit etmiştir.

Dabrowska & Piusula (2010) , çalışmalarında; okulöncesi dönemde normal gelişim gösteren, down sendromu ve otizmlili çocukların anne ve babalarında ebeveynlik stresi ve stresle başa çıkma yollarını araştırmışlardır. 162 ailenin katıldığı araştırma sonucundaki bulgulara göre Otizmlili çocuğu olan annelerin stres düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu gruptaki annelerin stres düzeyi babalarinkinden anlamlı düzeyde yüksek iken down sendromlu çocuğa sahip anne babalarda böyle bir fark tespit edilmemiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babalar ebeveynlik yeterlik algısı ve stres düzeylerinin karşılaştırılması açısından değerlendirilmiştir. Bu nedenle araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Batman’da yaşayan, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilköğretime devam eden üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır.

Çalışma grubunu ise 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Batman Bilim ve Sanat Merkezine devam eden çocukların anne babaları ile basit seçkisiz (rassal) örnekleme yöntemiyle belirlenen Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı resmi ilkokul ve ortaokula devam eden öğrencilerin anne babaları oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmada Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları anket şeklinde hazırlanmış ve katılımcılara uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu (Ek-1), Anne-Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) (Ek-2), ve Ebeveyn Öz-Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ) (Ek-3) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda katılımcılara cinsiyeti, yaşı, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, ekonomik durumu, medeni durumu, eğitim durumu ve çocuğun Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam edip etmediği sorulmuştur.

3.3.2. Anne- Baba Stres Ölçeği

Özmen ve Özmen (2012) tarafından geliştirilen bu ölçek ebeveynlerin günlük hayatta çocuklarıyla ilişkilerinde yaşadıkları stresi ölçmeye yöneliktir. ABSÖ'nün geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği incelenmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda varyansın %32,20'sini açıklayan, 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. ABSÖ'nün iç tutarlılık güvenirliği için hesaplanan Cronbach Alpha değeri. 85 ve Spearman-Brown iki yarı test güvenirliği. 82 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonları ise. 34 ile.58 arasında değişmektedir.

Anne Baba Stres Ölçeği 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek olup dörtlü likert tipiyle derecelendirilmiştir. Ölçekte; (4) “ Her zaman”, (3) “Sık sık”, (2) “Bazen”, (1) “Hiçbir zaman” olarak derecelendirilmiştir. Bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 64'tür. Ölçekten alınan puan yüksekliği anne baba stresinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.(Özmen ve Özmen, 2012)

3.3.3. Ebeveyn Öz-Yeterlik Ölçeği

Ebeveyn Öz-Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ) Guimond, Moore, Aier, Maxon ve Diken tarafından 2005 yılında geliştirilen, Diken tarafından 2007 yılında Türkçe uyarlaması yapılan ve Cavkaytar, Aksoy ve Ardıç (2014) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması tekrar yapılan likert tipi bir ölçektir. 17 maddeden oluşan bu ölçek anne babaların ebeveynlik konusundaki becerilerine yönelik öz-yeterlik algılarını ölçmeye yaramaktadır. 7'li likert tipi bir derecelendirmeye hazırlanan ölçekte (1) “Kesinlikle Katılmıyorum”, (2) “Katılmıyorum”, (3) “Kısmen Katılmıyorum”, (4) “Kararsızım”, (5) “Kısmen Katılıyorum”, (6) “Katılıyorum”, (7) “Kesinlikle Katılıyorum” u ifade etmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 17, en yüksek puan ise 119'dur. Ölçekten alınan puan arttıkça anne babaların ebeveynlik öz yeterlik algıları da artmaktadır.

Cavkaytar, Aksoy ve Ardıç (2014) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek üzere, açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonuçları ölçeğin tek boyutlu olarak kullanılabilir olduğunu göstermiştir. Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek üzere, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayı ölçümü yapılmış ve test-tekrar test güvenirliği işlemine yer verilmiştir. Ölçeğin test tekrar test güvenirliği için hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı, $r = 0.79$, $p < 0.001$ düzeyinde bulunmuştur. Ölçeğe ait Cronbach Alfa iç tutarlık katsayı değeri ise, $\alpha = 0.95$ olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada EÖYÖ ‘ de yer alan 17 madde için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .98’ dir.

3.4. Araştırmada Verilerin Analizi

Parametrik testlerin varsayımlarından birisi verilerin normal bir şekilde dağılım göstermesidir. Bu varsayımın bu çalışmada karşılandığını test etmek amacıyla katılımcıların ABSÖ ve EÖYÖ’den elde ettikleri puanların Kolmogorov-Smirnov değerleri ve çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları incelenmiştir. Elde edilen değerler Tablo 3.1.’de verilmiştir:

Tablo 3.1.

Katılımcıların ABSÖ ve EÖYÖ’den elde edilen puanlarına ilişkin normallik testleri

Ölçek	$\bar{x}$	Ss	Medyan	Kolmogorov-Smirnov	Çarpıklık	Basıklık
ABSÖ	28,53	6,03	27	,00	1,08	1,46
EÖYÖ	87,53	16,27	92	,00	-1,46	2,15

ABSÖ: Anne-Baba Stres Ölçeği, EÖYÖ: Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeği

Sürekli değişkenlerden oluşan verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin test etmek amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden birisi gruptaki katılımcı sayı 50’den çoksa Kolmogorov-Smirnov, daha azsa Shapiro-Wilks testidir. Shapiro-Wilks testinde anlamlılık değerinin (p) .05’den büyük olması verilerin dağılımının normal olduğunu göstermektedir (Can, 2014:88). Tablo 3.1.’e bakıldığında katılımcıların ABSÖ’den elde ettikleri puanlara ilişkin Kolmogorov-Smirnov

değeri.05'ten küçüktür ve çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakıldığında bu katsayıların -1 ile +1 aralığında olmadığı; normalden daha basık ve çarpık olduğu görülmektedir. EÖYÖ'den elde edilen puanlara ilişkin Kolmogorov-Smirnov değerine bakıldığında ise yine. 05'ten küçük olduğu yani normal dağılmadığı görülmektedir. Yine basıklık çarpıklık katsayılarına bakıldığında ise hem çarpıklık hem de basıklık katsayılarının -1 ile +1 aralığında olmadığı ve normalden daha çarpık ve basık olduğu görülmektedir (Can, 2014:88).

Bu sebeple katılımcıların puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla İlişkisiz örneklemeler için t-testinin non-parametrik karşılığı olan Mann-Whitney U testi ile İlişkisiz örneklemeler için tek faktörlü ANOVA'nınnon-parametrik karşılığı olan Kruskal-Wallis H testinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1.Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan ebeveynlere ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.1.'de yer almaktadır.

Tablo 4.1.

Araştırmaya katılan ebeveynlere ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Ebeveyn	f	%
Anne	134	53,4
Baba	117	46,6
Toplam	251	100,0

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ebeveynlerin 134'ü anne (%53,4) 117'si babalardan (%46,6) oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş aralıklarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.2.'de yer almaktadır.

Tablo 4.2.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaşlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Ebeveyn Yaşı	f	%
21-35	63	25,1
36-50	175	69,7
51-65	13	5,2
Toplam	251	100,0

Tablo 4.2. incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 63'ünün (%25,1) 21-35 yaş aralığında, 175'inin (%69,7) 36-50 yaş aralığında ve 13'ünün (%5,2) 51-65 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayılarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.3.'de yer almaktadır.

Tablo 4.3.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayılarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Çocuk sayısı	f	%
1	23	9,2
2	75	29,9
3 ve üzeri	153	61,0
Toplam	251	100,0

Tablo 4.3. incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 23'ünün (%9,2) 1 çocuğa, 75'inin (%29,9) 2 çocuğa ve 153'ünün (%61,0) ise 3 ve üzeri çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.4.'de yer almaktadır.

Tablo 4.4.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Çocukların Cinsiyeti	f	%
Kız	139	55,4
Erkek	112	44,6
Toplam	251	100,0

Tablo 4.4. incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 139'unun (%55,4) kız çocuğa, 112'sinin (%44,6) ise erkek çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyoekonomik durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Sosyoekonomik Durum	f	%
Kötü	24	9,6
Orta	173	68,9
İyi	54	21,5
Toplam	251	100,0

Tablo 4.5. incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 24'ünün (%9,6) kötü, 173'ünün (%68,9) orta ve 54'ünün ise iyi bir sosyoekonomik duruma sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.6.'da yer almaktadır.

Tablo 4.6.

Araştırmaya katılan annelerin eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Annelerin Eğitim Durumu	f	%
İlköğretim	42	31,3
Lise	56	41,8
Üniversite ve üzeri	36	26,9
Toplam	134	100,0

Tablo 4.6. incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin 42'sinin (%31,3) ilköğretim, 56'sının (%41,8) lise ve 36'sının (%26,9) ise üniversite ve üzeri bir eğitim durumuna sahip olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.7.

Araştırmaya katılan babaların eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Babaların Eğitim Durumu	f	%
İlköğretim	21	17,9
Lise	35	29,9
Üniversite ve üzeri	61	52,2
Toplam	117	100,0

Tablo 4.7. incelendiğinde araştırmaya katılan babaların 21'nin (%17,9) ilköğretim, 35'inin (%29,9) lise ve 61'nin (%52,2) ise üniversite ve üzeri bir eğitim durumuna sahip olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.8. *Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının BİLSEM'e devam edip etmediğine ilişkin frekans ve yüzde değerleri*

BİLSEM'e devam ediyor	f	%
Evet	106	42,2
Hayır	145	57,8
Toplam	251	100,0

Tablo 4.8. incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin 106'sının (%25,1) çocuklarının BİLSEM 'de eğitim gördüğü; 145'inin (%57,8) ise çocuklarının BİLSEM 'de eğitim görmediği anlaşılmaktadır.

4.2. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ile Anne Baba Stres Ölçeği Puan Ortalamalarından Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.9.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin Anne-Baba Stres Ölçeği ve Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Ss
ABSÖ	251	28,53	6,03
EÖYÖ	251	87,53	16,27

ABSÖ: Anne-Baba Stres Ölçeği, EÖYÖ: Ebeveynlik Öz Yeterlik Ölçeği

Tablo 4.9.'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ebeveynlerin ABSÖ'den elde ettikleri puanların ortalaması 28,53 (Ss: 6,03); EÖYÖ'den aldıkları puanların ortalaması 87,53 (Ss: 16,27) olarak belirlenmiştir.

4.3. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.10. ve 4.11.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.10.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Araştırmaya Katılan Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
EÖYÖ	Anne	134	124,53	16687	7642	-,343	0,731
	Baba	117	127,68	14939			

Tablo 4.10. incelendiğinde 134 anne 117 babadan oluşan 251 kişilik bir grupta annelerle babaların Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre araştırmaya katılan annelerin puanları ile babaların puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur [$U_{(251)} = 7642$, $p > .05$].

Tablo 4.11.

Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Araştırmaya Katılan Ebeveynin Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
ABSÖ	Anne	134	128,09	17164	7559	-,489	0,625
	Baba	117	123,61	14462			

Tablo 4.11. incelendiğinde 113 anne 117 babadan oluşan 251 kişilik bir grupta annelerle babaların Anne Baba Stres Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre araştırmaya katılan annelerin puanları ile babaların puanları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir [$U_{(251)} = 7559$, $p > .05$].

4.4. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuğunun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.12. ve 4.13.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun cinsiyeti değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
EÖYÖ	Kız	139	123,46	17160,5	7430,5	-,619	0,536
	Erkek	112	129,16	14465,5			

Tablo 4.12. incelendiğinde kız çocuğu olduğunu bildiren 139, erkek çocuğu olduğunu bildiren 112 kişiden oluşan 251 kişilik bir grupta kız çocuğu olan ebeveynler ile erkek çocuğu olan ebeveynlerin Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre araştırmaya katılan kız çocuğu olan ebeveynlerin puanları ile erkek çocuğu olan ebeveynlerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$U_{(251)} = 7430,5$, $p > .05$].

Tablo 4.13.

Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun cinsiyeti değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
ABSÖ	Kız	139	127,62	17739,5	7558,5	-,395	0,693
	Erkek	112	123,99	13886,5			

Tablo 4.13. incelendiğinde kız çocuğu olduğunu bildiren 139, erkek çocuğu olduğunu bildiren 112 kişiden oluşan 251 kişilik bir grupta kız çocuğu olan ebeveynler ile erkek çocuğu olan ebeveynlerin Anne Baba Stres Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre araştırmaya katılan kız çocuğu olan ebeveynlerin puanları ile erkek çocuğu olan ebeveynlerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir [$U_{(251)} = 7558,5$, $p > .05$].

4.5. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuğunun üstün yetenekli olup olmamasına göre anlamlı bir fark göstermekte midir? ” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.14. ve 4.15.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.14.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun üstün yetenekli olup olmama durumu değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
EÖYÖ	Evet	106	128,53	13624	7417	-,472	0,637
	Hayır	145	124,15	18002			

Tablo 4.14. incelendiğinde çocuğu BİLSEM’e giden 106 ebeveyn ile çocuğu BİLSEM’e gitmeyen 145 kişiden oluşan 251 kişilik bir grupta çocuğu BİLSEM’e giden ebeveynler ile çocuğu BİLSEM’e gitmeyen ebeveynlerin Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre çocuğu BİLSEM’e giden ebeveynlerin puanları ile gitmeyenlerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$U_{(251)} = 7417$, $p > .05$].

Tablo 4.15.

Anne Baba Stres Ölçeğinden Elde Edilen Puanların çocuğun üstün yetenekli olup olmama değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p
ABSÖ	Evet	106	131,06	13892	7149	-,945	0,345
	Hayır	145	122,30	17734			

Tablo 4.15. incelendiğinde çocuğu BİLSEM’e giden 106 ebeveyn ile çocuğu BİLSEM’e gitmeyen 145 kişiden oluşan 251 kişilik bir grupta çocuğu BİLSEM’e giden ebeveynler ile çocuğu BİLSEM’e gitmeyen ebeveynlerin Anne Baba Stres Ölçeğinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak adına yapılan Mann-Whitney U Testinin sonucuna göre çocuğu BİLSEM’e giden ebeveynlerin puanları ile gitmeyenlerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir [$U_{(251)} = 7149$, $p > .05$].

4.6. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının çocuk sayısına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.16. ve 4.17.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.16.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının çocuk sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Sayısı	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p	Anlamlı Fark
EÖYÖToplam	1	23	142,20	5,676	2	0,045	1- 3ve üzeri
	2	75	139,46				
	3 ve üzeri	153	117,27				

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

Tablo 4.16. incelendiğinde ebeveynlerin EÖYÖ'den aldıkları puanlar arasında çocuk sayısı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir [$\chi^2_{(2)}=5,676$, $p<.05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın; 1 çocuğa sahip olan ebeveynler ile 3 ve üzeri çocuğa sahip ebeveynler arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.17.

Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Sayısı	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
ABSÖ	1	23	119,39	0,243	2	0,885
	2	75	125,43			
	3 ve üzeri	153	127,27			

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

Tablo 4.17. incelendiğinde ebeveynlerin ABSÖ'den aldıkları puanlar arasında çocuk sayısı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H

Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$X^2_{(2)}=0,243$, $p>.05$].

4.7. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının sosyoekonomik durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir? ” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.18. ve 4.19.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının sosyoekonomik durum Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Sosyoekonomik Durum	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p	Anlamlı Fark
EÖYÖToplam	Kötü	24	103,92	15,854	2	0,000	Kötü-İyi
	Orta	173	118,49				Orta-İyi
	İyi	54	159,89				

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

Tablo 4.18. incelendiğinde ebeveynlerin EÖYÖ’den aldıkları puanlar arasında sosyoekonomik durum değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir [$X^2_{(2)}= 15,854$, $p<.05$]. Gözlenen bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda bu farkın, kötü-iyi ve orta-iyi sosyoekonomik durum grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.19.

Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Sosyoekonomik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Sosyoekonomik Durum	N	$\bar{X}_{sıra}$	χ^2	sd	p
ABSÖ	Kötü	24	131,48	0,789	2	0,674
	Orta	173	127,57			
	İyi	54	118,55			

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

Tablo 4.19. incelendiğinde ebeveynlerin ABSÖ'den aldıkları puanlar arasında sosyoekonomik durum değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$\chi^2_{(2)} = 0,789$, $p > .05$].

4.8. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir? ” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.20. ve 4.21.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.20.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının ebeveynin eğitim durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Ebeveyn Eğitim Durumu	N	$\bar{X}_{sıra}$	χ^2	sd	p	Anlamlı Fark
EÖYÖToplam	İlköğretim	63	95,38	19,049	2	0,000	İlköğretim-Lise
	Lise	91	125,23				İlköğretim-Üniversite ve üzeri
	Üniversite ve üzeri	97	146,61				Lise-Üniversite ve üzeri

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

Tablo 4.20. incelendiğinde ebeveynlerin EÖYÖ'den aldıkları puanlar arasında ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir [$X^2_{(2)} = 19,049$, $p < .05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın; İlköğretim-Lise, İlköğretim-Üniversite ve üzeri, Lise-Üniversite ve üzeri grupları arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.21.

Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Ebeveynin Durumu	Eğitim	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
ABSÖ	İlköğretim		63	130,17	1,788	2	0,409
	Lise		91	131,31			
	Üniversite ve üzeri		97	118,31			

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

Tablo 4.21. incelendiğinde ebeveynlerin ABSÖ'den aldıkları puanlar arasında ebeveynin eğitim durumu değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$X^2_{(2)} = 1,788$, $p > .05$].

4.9. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi “Ebeveynlik öz yeterlik algısı ve ebeveynlik stresi katılımcının yaşına göre anlamlı bir fark göstermekte midir? ” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.22. ve 4.23.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.22.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Ebeveyn Yaşı	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
EÖYÖ	21-35 yaş	63	121,24	,702	2	0,704
	36-50 yaş	175	128,44			
	51-65 yaş	13	116,27			

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

Tablo 4.22. incelendiğinde ebeveynlerin EÖYÖ'den aldıkları puanlar arasında ebeveynin yaşı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$\chi^2_{(2)} = ,702$, $p > .05$].

Tablo 4.23.

Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının Ebeveynin Yaşı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Çocuk Sayısı	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
ABSÖ	21-35 yaş	63	138,86	4,467	2	0,107
	36-50 yaş	175	123,63			
	51-65 yaş	13	95,54			

ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

Tablo 4.23. incelendiğinde ebeveynlerin ABSÖ'den aldıkları puanlar arasında ebeveynin yaşı değişkenine göre bir fark olup olmadığına ilişkin yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, grupların arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir [$\chi^2_{(2)} = 4,467$, $p > .05$].

4.9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi “Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne-babaların ebeveynlik öz yeterlik algısı ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? ” sorusudur. Bu probleme ait analiz sonuçları Tablo 4.24.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.24.

Ebeveynlik yeterlik algısı ile ebeveynlik stres düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları

Çocuğun BİLSEM’e Gitme Durumu	Değişkenler	N	r	p
Evet	EÖYÖ	106	-,378	,000
	ABSÖ			
Hayır	EÖYÖ	145	-,190	,022
	ABSÖ			

EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği
ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği

Tablo 4.24. incelendiğinde çocukları Bilim Sanat Merkezlerine giden ve gitmeyen ebeveynlerin ebeveynlik yeterlik algıları ile ebeveynlik stres düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon işlemi, ebeveynlik yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında, çocuğu BİLSEM’e giden ebeveynler ($r = -0,378$, $p < .01$) ve çocuğu BİLSEM’e gitmeyen ebeveynler ($r = -0,190$, $p < .05$) için negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma ile üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynlik yeterlik algıları stres düzeylerinin karşılaştırılması incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar detaylı bir şekilde “Bulgular” kısmında verilmiştir. Bu kısımda araştırma verilerinin analizi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki diğer araştırmaların bulguları çerçevesinde tartışılmıştır.

5.1. Katılımcıların Ebeveyn Öz Yeterlik Algılarının Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması

Araştırmaya katılan anne ve babaların ebeveyn öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde Çattık (2015) Eskişehir ve Zonguldak'ta yaşayan, gelişimsel açıdan yetersizliği olan çocukların ebeveynleriyle yaptığı çalışmasında cinsiyet değişkeninin ebeveynlik öz yeterliği konusunda anlamlı bir fark oluşturmadığını tespit etmiştir. Literatürde yapılan farklı çalışmalarda da öz yeterlik düzeyinin cinsiyete yani anne baba olmaya göre farklılık göstermediği görülmüştür (MacInnes, 2009; Telef,2013).Bu araştırmada elde edilen verilerde cinsiyete göre değişkenlik göstermemesinin gerekçesi olarak çocuk sahibi olmanın hem anneye hem de babaya sorumluluklar yüklemesi, anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda ilgili ve bilgili olması, çocuğun gelişiminde çocuğun anne ve babadan beklentilerinin olması etkili olmuş olabilir. Bununla birlikte araştırma kapsamında 42 çiftten veri alınmıştır. Verilerin çiftlerden alınması da etkilemiş olabilir. Benzer şartlar ve sosyal hayatı paylaşan çiftlerin ebeveynlik konusundaki yeterlik algıları ve tutumları da birbiriyle benzerlik göstermiş olabilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerden 139 tanesi kız çocuğu, 112 tanesi ise erkek çocuğu için ölçekleri cevaplandırmıştır. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kotil (2010) ana sınıfına yeni başlayan ve ilk çocuk olan 5 yaş grubundaki çocukların anneleriyle yaptığı çalışmasında çocuğun cinsiyet değişkeninin öz yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Literatür incelendiğinde birçok çalışmada benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Coleman ve Karraker, 2003; AlKandari ve Al-Qashan, 2010; Özkul, 2015). Bu açıdan araştırma sonucunun literatürle tutarlı olduğu söylenebilir. Araştırma sonucunda böyle bir bulgunun elde edilmesinde ebeveynliğin kendine özgü çeşitli sorumluluklar gerektirmesi, her çocuğun gelişimi ve yaşantısı içerisinde ilgi gerektirmesi gibi faktörlerin cinsiyetten bağımsız olması etkili olmuş olabilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin 106 tanesinin çocuğu üstün yetenekli olarak tanılanmış 145 tanesinin çocuğu ise üstün yetenekli olarak tanımlanmamıştır. Araştırma kapsamında çocuğun üstün yetenekli olup olmamasının ebeveynlik öz yeterlik algısını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocuğu üstün yetenekli olan ve olmayan ebeveynlerin öz yeterlik algı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yapılan taramalar sonucunda alan yazınında bu değişkenle ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan ebeveynlerin öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir farkın bulunmamasında ebeveynlerin kendilerini anne babalık konusunda yetkin hissetmeleri, çocuklarla olan iletişimi, çocuğuyla yaşantısında karşılaştıkları problemlerin zorluk seviyesi ve çocuk gelişimi konusunda eğitim almış olabilmeye ihtimalleri etkili olmuş olabilir.

Katılımcıların çocuk sayısı değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algılarının incelendiği bu çalışmada çocuk sayısı ile öz yeterlik algısı arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça öz yeterlik algıları düşmektedir. Bunun sebebi olarak ebeveynlerin çocuk sayısı arttığında çocuğa yeterli zamanı ve ilgiyi gösterememesi, sorumluluklarından dolayı zaman bulamaması gösterilebilir. Literatür tarandığında bu araştırma bulgusunu destekleyen çalışmalar olduğu gibi ilişki olmadığını tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır. Zembat ve arkadaşları (2009) 5-6 yaş grubundaki

çocukların ebeveynleriyle yaptıkları çalışmalarında tek çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterlik algı düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Coleman ve Karraker (2003), Kotil (2010) ve Özkul (2015) ise yaptıkları çalışmalarda ebeveyn öz yeterlik algısı ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmişlerdir.

Çalışma kapsamında sosyoekonomik durum ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik durumu iyi olan ebeveynlerin öz yeterlik algılarının orta ve kötü sosyoekonomik durumda olan ebeveynlere göre öz yeterlik algılarının yüksek olduğu görülmüştür. Luster ve Kein (1987) yaptıkları çalışmada sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ailelere göre çocuğun gelişimine daha az etkili oldukları inancına sahip olduğunu bulmuştur (Akt. Zembat ve ark. 2009). Literatür incelendiğinde benzer sonuçların olduğu çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Raver, 2003; Aksoy ve Diken, 2009). Bunun yanı sıra bazı çalışmalarda da sosyoekonomik düzey ile öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Balat, Sezer ve Tunçeli, 2014; Coleman ve Karraker 2000). Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin öz-yeterlik algısının yüksek olması bulgusu sonucunda sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarını karşılamasının daha kolay olması, çocuğa sunulacak imkânlarla daha rahat ulaşabilir olması etkili olmuş olabilir.

Bu çalışmaya katılan ebeveynlerin 63'ü ilköğretim, 91'i lise ve 97'si ise üniversite ve üzeri eğitim durumuna sahiptir. Çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda eğitim durumu değişkeni ile ebeveynlik öz yeterlik algısı arasında bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu farkın da eğitim seviyesinin yükselmesiyle doğru orantılı olduğu görülmüştür. Kuzucu (2011) bu çalışmanın sonuçlarına benzer sonuçlar elde etmiştir. Yaptığı çalışmada babaların eğitim düzeyi ile ebeveyn sorumluluğu bir diğer deyişle yeterliliği konusunda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Teti ve Gelfand, 1991; Özkul, 2015). Bir diğer çalışmada ise öğrenim durumunun ebeveynlik yeterlik algısına etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Uyanık Balat, Sezer ve Tunçeli, 2014). Araştırma sonucunda böyle bir bulgunun elde edilmesinde eğitim seviyesi yüksek olan

ebeveynlerin çocuk bakımı konusunda yeniliklere daha rahat ulaşabilmesi, bunlara ayak uydurması ve konuyla ilişkili bilgileri daha çok okuması etkili olmuş olabilir. Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu ise ebeveyn öz yeterlik algısının yaş değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturmadığıdır. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Coleman ve Karraker, 2000; Çattık, 2015). Anneler üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde annenin yaşı faktörünün ebeveyn öz yeterlik algısını etkilediği sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Aksoy ve Diken, 2009). Benzer şekilde Gözübüyük (2015) tarafından anneler üzerinde yapılan çalışmada annenin yaşı ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada yaş değişkeninin ebeveynlik yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının sebebi araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyinin, eğitim durumunun ve çocuk sayılarının farklı olması etkili olmuş olabilir. Alınan eğitimler ve sosyoekonomik imkanlar yaş faktöründen bağımsız olabilmekte bu durum da ebeveyn öz yeterliğini etkileyebilmektedir.

5.2. Katılımcıların Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının (Ebeveynlik Streslerinin) Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması

Bu araştırma kapsamında yapılan analizler sonucunda anne ve babaların stres puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. İlhan (2017) 3-6 yaş özel gereksinimli çocukların ebeveynleri üzerinde yaptığı çalışmada anne veya baba olmanın ebeveynlik stresi konusunda anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kaner (2004) ise yaptığı araştırmada anne veya baba olmanın ebeveynlik stresi konusunda anlamlı bir fark oluşturduğuna ve annelerin daha fazla stres yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırmanın sonucunu destekleyen başka çalışmalar da bulunmaktadır (Park ve ark., 2012). Çocuk sahibi olmak birçok ebeveynin yaşantısında stres yaratabilen bir durumdur. Ebeveynlerin kişisel özellikleri, çocuk gelişimi konusundaki bilgi düzeyleri, stresle baş etme becerileri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu durumlar cinsiyet faktöründen bağımsız olabilmektedir.

Yapılan analizler sonucunda katılımcıların çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Literatürde bu araştırma sonucunu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Coşkun ve

Akkaş (2009), Ergin ve arkadaşları(2007) ve İlhan (2017) özel gereksinimli çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde annelerinin kaygı düzeylerinin, depresyon düzeylerinin ve stres düzeylerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin 106 tanesinin çocuğu üstün yetenekli olarak tanımlanmış 145 tanesinin çocuğu ise üstün yetenekli olarak tanımlanmamıştır. Araştırma kapsamında çocuğun üstün yetenekli olup olmamasının ebeveynlik stresini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocuğun üstün yetenekli olup olmama durumunun ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Böyle bir sonuca ulaşmada katılımcıların ebeveynlik yetkinlikleri, çocukların kişisel özellikleri, anne babaların çocukla etkileşim düzeyi ve aile yapısının çocuğun gelişimine katkısı gibi faktörler etkilemiş olabilir. Ayrıca ebeveynlik konusunda stres yaratan durumlardan bir tanesi özel eğitim gerektiren çocuk sahibi olmaktır. Bu çalışmada böyle bir farklılığın çıkmama nedenlerinden birisi de üstün yetenekliliğin özel eğitim gerektiren alanlar içerisinde daha avantajlı bir grup olması olabilir. Yapılan taramalar sonucunda alan yazınında bu değişkenle ilgili çalışmalara rastlanamamıştır. Üstün yeteneklilerle ilgili çalışmalarda ebeveynlik stresi pek çalışılan bir konu olmamakla beraber ebeveynlik stresi daha çok dezavantajlı gruplardaki ebeveynlerle çalışılmıştır. Bir başka çalışmada ise anne babalar üstün yetenekli çocuklarının gelişimine tam anlamıyla destek veremediklerinden yakındıkları ve bu durumun anne babalarda çocuğun geleceğine dair kaygı stres yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Çamdeviren, 2014).

Araştırma kapsamında çocuk sayısının stres düzeyini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Yapılan analiz çalışmaları sonunda çocuk sayısı 1 olanların ABSÖ puanlarının ortalaması 119,39, çocuk sayısı 2 olanların ABSÖ puanlarının ortalaması 125,43, çocuk sayısı 3 ve üzeri olanların ABSÖ puanlarının ortalaması 127,27 olduğu görülmüştür. Puan ortalamaları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Elde edilen verilerle çocuk sayısının ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucu elde edilmiştir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bu bulguyu destekleyen çalışmaların bulunduğu görülmüştür (Gülaldı, 2010). Güneş Çalıcıoğlu (2018) ise kanser tanısı almış çocukların anne babalarının ebeveynlik stresiyle ilgili yaptığı çalışmasında kardeşi

olan çocukların ebeveynlerinin stres düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bir başka deyişle çocuk sayısı arttıkça ebeveynlik stresinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ebeveynlik stresi ile ilgili yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmaların genellikle engelli, kanser hastası, otizm gibi dezavantajlı gruplarla yapıldığı görülmektedir. Bu durum birçok çalışmada çocuk sayısının fazla olması ebeveynlik stresini arttırmaktadır sonucunu çıkarmaktadır. Bu çalışmada çocuk sayısı değişkeninin ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamasının sebebi çocuğun özel durumunun üstün yeteneklilik gibi daha avantajlı bir durum olması etkili olmuş olabilir.

Bu araştırmanın diğer bir bulgusu ise ebeveynin ekonomik durumunun ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Türkan (2017) işitme engelli çocukların anneleri ile yürüttüğü çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. İşitme engelli çocukların annelerinin ekonomik durumunun ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır sonucunu elde etmiştir. Yine Derr ve ark.(2008) çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bununla beraber ekonomik durumun ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Dirks, Uilenburg ve Rieffe, 2016). Araştırmaya katılan ebeveynlerin sosyoekonomik düzeylerin ağırlıklı olarak orta ve iyi olması böyle bir sonucun çıkmasında etkili olmuş olabilir. Sosyoekonomik düzey çocuğa sunulacak imkanları etkileyen bir durumdur. Bu açılarından ekonomik durumların birbirine yakın olması, çocukların ebeveynlerinden istekleri ebeveynlik stresini etkileyen durumlardır.

Yapılan araştırmada ebeveynlerin eğitim durumu değişkeninin ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır bulgusu elde edilmiştir. Katılımcıların eğitim durumuna göre ABSÖ puanları ortalamasına baktığımızda; ilköğretimin 130,17, lisenin 131,31, üniversite ve üzerinin 118,31 olduğu karşımıza çıkmaktadır. Literatürde yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında bu bulguyu destekleyen benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Türkan, 2017; Majnamer ve ark., 2012). İlgili konuda araştırmalar incelendiğinde eğitim durumunun ebeveynlik stresi üzerinde etki yaratması beklenen bir durumdur. Fakat bu çalışmada ölçülen eğitim seviyesi akademik eğitim düzeyidir. Araştırmaya katılan ebeveynler akademik eğitim dışında da araştırmalar yapmış olabilir, eğitimlere katılmış olabilir ve kendini daha yetkin hissetmek adına çalışmalarda bulunmuş olabilir. Bu faktörlerden dolayı da bu araştırma sonucunda böyle bir bulguya ulaşılmış olabilir.

Ebeveynlerin yaşı ile ABSÖ puanları ortalamasının incelendiği bu çalışmada ebeveynlerin yaşı ile ebeveynlik stresi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Taşçı (2014) serebral palsili çocukların anne babalarıyla yaptığı çalışmasında ebeveynlerin yaşının ebeveynlik stresi üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı bulgusunu elde etmiştir. Elde edilen bulguya benzer sonuçlara başka çalışmalarda da ulaşılmıştır (Gülaldı, 2010; Smith ve ark., 2011). Strese maruz kalma düzeyi ve stresle baş etme becerisi kişiden kişiye değişiklik gösteren durumlardır. Yaş faktörünün bu çalışmada stres düzeyini etkilememiş olma nedeni ebeveynlerin ağırlıklı olarak (% 69'u) 36-50 yaş aralığında bulunmuş olması etkili olmuş olabilir.

5.3. Katılımcıların Ebeveynlik Öz Yeterlik Algısı ile Ebeveyn Stres Puanları Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Araştırma kapsamında çocukları Bilim Sanat Merkezlerine giden ve gitmeyen ebeveynlerin ebeveynlik yeterlik algıları ile ebeveynlik stres düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon işlemi, ebeveynlik yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında, çocuğu BİLSEM'e giden ebeveynler ($r = -0,378$, $p < .01$) ve çocuğu BİLSEM'e gitmeyen ebeveynler ($r = -0,190$, $p < .05$) için negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonucu incelendiğinde ebeveynlik yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ebeveynlik konusunda anne babalar kendilerini yeterli hissettikçe yaşadıkları stres azalmaktadır. Ayrıca bu ilişkinin çocuğu üstün yetenekli olan ebeveynlerde daha güçlü olduğu görülmüştür. Akdoğan (2009) zihinsel engelliler öğretmenlerinin öz yeterlik ve stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında zihin engelliler öğretmenlerinin öz yeterlik algıları ile stres düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aypay (2010) 693 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında genel öz yeterlik ile stresle başa çıkma tarzı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu anlamda elde edilen bulgunun literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak bu çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde ebeveynlik yeterlik algısı üzerinde anne veya baba olma durumunun, çocuğun cinsiyeti faktörünün,

çocuğun bilim sanat merkezine devam edip etmeme durumunun ve ebeveynin yaşı faktörünün anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Fakat çocuk sayısının, sosyoekonomik durumun ve eğitim durumunun ebeveyn yeterlik algısı üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu sonuçları elde edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında uygulanan Anne Baba Stres Ölçeği puanları yani başka deyişle ebeveynlik stresi üzerinde anne veya baba olma durumunun, çocuğun cinsiyetinin, çocuğun bilim sanat merkezine devam edip etmeme durumunun, çocuk sayısının, sosyoekonomik durumun, eğitim durumunun ve ebeveynin yaşı faktörünün anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür.

Son olarak ebeveynlik öz yeterlik algısı ile ebeveynlik stresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ilişkinin çocuğu üstün yetenekli olan ebeveynlerde çocuğu üstün yetenekli olmayan ebeveynlere göre daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlara elde edilmiştir.

6.1. SONUÇLAR

6.1.1. Katılımcıların Ebeveyn Öz Yeterlik Algılarının Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları

- Anne ve babaların ebeveyn öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuğu BİLSEM'e giden ve gitmeyen ebeveynlerin öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuk sayısı değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algılarının incelendiği bu çalışmada çocuk sayısı ile öz yeterlik algısı arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Çocuk sayısının daha az olduğu ailelerde ebeveyn öz yeterlik algısı daha yüksek çıkmıştır.
- Sosyoekonomik durum değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Sosyoekonomik durumu iyi olan ebeveynlerin öz yeterlik algıları orta ve kötü sosyoekonomik durumda olan ebeveynlere göre daha yüksektir.
- Eğitim durumu değişkenine göre ebeveynlik öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu fark eğitim durumu üniversite ve üzeri

olanların lehinedir. Eğitim seviyesi arttıkça ebeveynlik öz yeterlik algısı yükselmektedir.

- Yaş değişkenine göre ebeveyn öz yeterlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

6.1.2. Katılımcıların Anne Baba Stres Ölçeği Puanlarının (Ebeveynlik Streslerinin) Demografik Değişkenlere Göre Sonuçları

- Anne ve babaların stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuğu BİLSEM'e giden ve gitmeyen ebeveynlerin stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çocuk sayısı değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Sosyoekonomik durum değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Eğitim durumu değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Yaş değişkenine göre ebeveyn stres puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

6.1.3. Katılımcıların Ebeveynlik Öz Yeterlik Algısı ile Ebeveyn Stres Puanları Arasındaki İlişkinin Sonuçları

- Ebeveynlik öz yeterlik algısı ile ebeveynlik stres puanları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlik konusunda anne babalar kendilerini yeterli hissettikçe yaşadıkları stres azalmaktadır. Ayrıca bu ilişkinin çocuğu üstün yetenekli olan ebeveynlerde daha güçlü olduğu görülmektedir

6.2. ÖNERİLER

- Bu araştırmanın Batman'daki 251 çocuğun anne ve babası ile yapılmış olması, sonuçların genellenebilmesinde bir sınırlılık

yaratmaktadır.İleride yapılacak araştırmalarda örneklemin genişletilmesinin daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Araştırma sonucunda eğitim durumu ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasındaki ilişkide eğitim seviyesinin yükseltilmesinin ebeveyn öz yeterlik algısını olumlu yönde etkileyeceği tespit edilmiştir. Bu amaçla çocuk gelişimi, çocuğa sunulacak hizmetler vb. konularda anne baba eğitimlerinin düzenlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Araştırma sonucunda ekonomik durum ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasındaki ilişkide ekonomik durumları kötü olan anne babaların ebeveynlik yeterlik algılarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu amaçla sosyoekonomik durumu düşük olan ailelerin tespit edilip gerekli imkânların sunulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Araştırmada ebeveyn öz yeterlik algısı ile stres düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu amaçla ebeveyn öz yeterlik algısını arttıracak seminerler ve eğitimlerinin düzenlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412.
- Akarsu, F. (2004). *Üstün Zihinsel Yeteneklilerin Eğitiminde Sorunlar*. Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akdoğan, E.F. (2009). *Zihin engelliler öğretmenlerinin öz yeterlik algıları ile stres düzeyleri arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı.
- Akkök, F., Aşkar, P. ve Karancı, A. (1992). Özürlü bir çocuğa sahip anne babalardaki stresin yordanması, *Özel Eğitim Dergisi*, 1(2), 8-12.
- Aksoy, A., ve Diken, H. İ. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1) 59-68.
- Albayrak, H. (2015). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Başa Çıkma Tutumları*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, A. (2015). Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri belirlemeleri üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 54-65.
- Al-Kandari, H. Y., ve Al-Qashan, H. (2010). Maternal self-efficacy of mothers of children with intellectual developmental disabilities down syndrome, and autism in kuwait. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27, 21-39.
- Altun, F. (2010). *Üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik özellikleri, okul motivasyonları, öğrenme stilleri ve akademik başarıları*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataman, A. (2004). *Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuk ile Yaşamak*. Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Atameriç, A. (2012). *İşyerindeki stres düzeyinin çalışanların tükenmişlik algıları üzerindeki etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, A. (2005). *Anne - babaların üstün yetenekli çocuklarının farkındalıklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Aydın, Ş.(2004). Örgütsel Stres Yönetimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:6 Sayı:3.
- Aypay, A. (2010). Genel Öz-Yeterlik Ölçeğinin (GÖYÖ) Türkçe 'ye uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11(2), 113-131.
- Aytaç, S. (2009). İş Stresi: Oluşumu, Başa Çıkma Yolları, Yönetimi, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*
- Balkanlı, N. (2008). *Otistik çocuğu olan ve olmayan annelerde, yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2002). *Stres Kaynakları ve Baş Etme Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2012). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press.
- Bardavit, M. (2007). *Kişilik yapılarının stresi değerlendirme, stresle başa çıkma yaklaşımları, algılanan stres ve iş doyumu üzerinde olan etkisinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, İ.E. (2000). *Örgütsel Davranış*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Baykoç Dönmez N. (2011). *Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve eğitimleri. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*, Ankara: Eğiten Kitap.
- Baykoç Dönmez, N. (2014). Üstün; Akıl, Zeka, Deha, Yetenek, Dahiler-Savantlar Gelişimleri ve Eğitimleri. E.N. Metin (Ed.). *Üstün yeteneklilerin gelişim özellikler* (373-402). Ankara, Vize Yayıncılık.
- Bektaş, Z. (2015). *Özel eğitim öğrencilerinin ebeveynlerinde psikoterapi desteğinin ebeveyn stres düzeyi, yaşam kalitesi ve başa çıkma becerileri ile ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*. 55: 83-96.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Berryhill, M. B., Soloski, K. L., Durtschi, J. A. ve Adams, R. R. (2016). Family process: Early child emotionality, parenting stress, and couple relationship quality. *Personal Relationships*, 23(1), 23-41.
- Besançon, M., Lubart, T. ve Barbot, B. (2013). Creative Giftedness And Educational Opportunities. *Educational Child Psychology*, 30(2), 79-88
- Bozgeyikli, H., Doğan, H., ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 133-149
- Braham, Barbara J. (1994) *Stres Yönetimi, Ateş Altında Sakin Kalabilmek*, (Çev. V.G. Diker), İstanbul: Hayat Yayınları.
- Brown, M. (2012). *Dyadic coping, relationship satisfaction, and parenting stress among parents of children with an Autism Spectrum Disorder: The role of the couple relationship* An Unpublished Doctoral Dissertation. Texas Tech University, Texas.
- Buldukoğlu, K., Doğan, S. ve Kum, N. (2000). *Psikiyatri Hemşireliği El Kitabı (2. Baskı)*. İstanbul: Birmat Matbaacılık. 5- 28.
- Can, A. (2014). *SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canpolat, Ö. (2006). *Çalışanların stres düzeyini etkileyen faktörler ve iş sağlığı hemşiresinin stres ile baş etmede etkililiği*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Carr, A. (2009). The effectiveness of family therapy and systemic interventions for adult focused problems. *Journal of Family Therapy*, 31(1), 46-74.
- Cavkaytar, A., Aksoy, V. ve Ardiç, A. (2014). Ebeveyn öz-yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışmasının güncellenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4(1), 69-76.
- Ceylan, A., (1997). Örgütsel Davranışın Katılımcısal Boyutu, *G.Y.T.E. Dergisi*, No: 2
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted. developing the potential of children at home and at school*. (5th ed.) New Jersey: Merrill, an imprint of Prentice Hall.
- Colleman, P. K. ve Karraker, K. H. (1997). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Development Review*, 18, 47-85.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 49(1), 13-24.

- Coleman, P. K., ve Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126 – 148.
- Coşkun, Y., ve Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çağlar, D. (2003). Yaratıcı çocuklar ve yaratıcılığın geliştirilmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1(9), 16-24.
- Çalışkan, M. (2017). *Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin aile işlevselliği*, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çamdeviren, Ş. (2014). *Bilim Sanat Merkezine (BİLSEM) devam eden çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler (Sakarya İli Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çattık, M. (2015). *Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelimli, Ş. (2009). *Amerika ve Türkiye’de otizmi olan çocukları bulunan ailelerin aile işlevlerine dair süreçlerin karşılaştırmalı çalışması*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Çulha, E.(2015). *Hemşirelerde İş-Aile Çatışmasının Evlilik Doyumu, Psikolojik Semptomlar ve Ebeveynlik Yeterlik Algısı ile Olan İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dabrowska, A. ve Piusula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research* 54 (3), 266–280.
- Dağlıoğlu, H.E. (2014). Erken çocuklukta üstün zeka/üstün yetenek, A. Ataman (Ed.), *Üstün Zekalılar Ve Üstün Yetenekliler Konusunda Bilinmesi Gerekenler* içinde (s.46-82) Ankara: Vize Yayıncılık.
- Daştan, Ş. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin öz-yeterlik düzeyleri ile üstün yeteneklilerin eğitimine yönelik tutumlarının karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Davashgil, Ü; Uzun, M., Çeki, E.; Köse, A.; Çapkan, N. ve Şirin, M., R. (2004). *Üstün Yetenekli çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting Stress and Child Adjustment: Some OldHypotheses and New Questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5, 314-332

- Derr, M. J., Lim, L. H. Y., Choo, I. C., Buyniski, S. ve Wiley, S. (2008). Pediatric hearing impairment caregiver experience: impact of duration of hearing loss on parental stress. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 72, 1693- 1703.
- Dirks, E., Uilenburg, N. Ve Rieffe, C. (2016). Parental stress among parents of toddlers with moderate hearing loss. *Research In Developmental Disabilities*, 55, 27–36.
- Dwairy, M. (2004). Parenting styles and mental health of Arab gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 48, 275-286.
- Elibol, F. (2007). 12-36 aylar arasında çocuğa sahip annelere verilen grup öğreniminin annelerin anne babalık görevlerinde öz yeterliklerine yönelik katkısının incelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Enç, M., Çağlar, D., Özsoy, Y. (1975). *Özel Eğitime Giriş*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 49, Kalite Matbaası, Ankara
- Ergin, D., Şen, N., Eryılmaz, N., Pekuslu, S., ve Kayacı, M. (2007). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin depresyon düzeyi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 41-48.
- Ersarı, G. (2010). *İşgören motivasyonunda algılanan stres düzeyinin ve stres yönetim tekniklerinin rolü-Banka çalışanları üzerinde bir uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, Ö., ve Avcı, N. (2004). Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekliler. Şirin, M. R., Kulaksızoğlu, A. ve Bilgili, A. E. (Ed), *I.Türkiye Üstün Kongresi Makaleler Kitabı* içinde, (195-210), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:63.
- Fonseca, C. (2011a). *101 succes secrets for gifted kids: the ultimate guide*. Waco: Prufrock Press Inc.
- Fonseca, C. (2011b). *Emotional Intensity in Gifted Students: Helping Kids Cope with Explosive Feelings*. United States, Prufrock Press.
- Garipoğlu, E. (2007). *Stres Yönetimi ve Banka Çalışanları Üzerine Yapılan Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Glading, S. T. (2012). *Aile Terapisi. Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*. Çev. İbrahim Kekik, İbrahim Yıldırım. PDR Yayınları.
- Gil, K. M., Carson, J. W., Porter, L. S., Scipio, C., Bediako, S. M., ve Orringer, E. (2004). Daily mood and stress predict pain, health care use, and work activity in African American adults with sickle-cell disease. *Health Psychology: Official Journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*, 23(3), 267-274.

- Gözübüyük, F. (2015). *Annelerin ebeveynlik öz-yeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grusec, J. (2007). Parents attitudes and beliefs: Their impact on children's development. Encyclopedia on Early Childhood Development. 14 Mayıs 2019 tarihinde <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/654/parents-attitudes-and-beliefs-their-impact-on-childrens-development.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Gülaldı, D. (2010). *Erken çocuklukta serebral palsi'li ve otistik çocuk annelerinin ebeveyn stres düzeylerinin yaşam doyumları ile ilişkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş Çalıcıoğlu, S. (2018). *Kanser tanısı ile izlenen çocukların ebeveynlerinin stres düzeyleri ve sosyal destek algılarının belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Hoffman, D., Sweeney, P., Hodge, D., Wagner-Lopez, M. ve Looney, L. (2009). Parenting stress and closeness: Mothers of typically developing children and mothers of children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 24(3),178–187.
- İlgöz, M. (2014). *Stres kaynakları, sonuçları ve stresle mücadele*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlhan, K. (2014). *Engelli çocuğu olan anne ya da babalarda aile desteği ve aile stresi ile ilgili değişkenlerin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlhan, T. (2017). Özel Gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(3), 383-400. doi: 10.21565/oelegitimdergisi.286786
- Kahraman, S.(2016). *Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimin geliştirmeye yönelik psikoeğitim programının etkisinin incelenmesi*, Doktora Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahvecioğlu, K.(2016). *Özel yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin psikolojik sağlamlıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi (Proje Numarası: 2001-0901-007). *Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Araştırma Projesi*.
- Kangal, Bencik, S. (2010). *Normal ve üstün yetenekli çocukların ahlaki yargılarının karşılaştırılması ve yaratıcı drama programının çocukların ahlaki yargılarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 127-144.
- Kılıçaslan, A. (2007). *Ebeveynliğe geçiş döneminin çeşitli doğum öncesi ve doğum sonrası etkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kitano, M.K. ve Kirby, D.F.(1986). *Gifted Education. A Comprehensive View*. Boston: Little Brown and Company.
- Kochanska, G. (1990). Maternal beliefs as long-term predictors of mother-child interaction and report. *Child Development*, 61, 1934 – 1943.
- Koç, Ş. R. (2009). *Sağlık çalışanlarında iş stresi: Acil servis örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Öğrenim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, E. İ. (2018). *Ebeveynlik stresi ve evlilik kalitesi arasındaki ilişkide stresle çift olarak baş etmenin aracı rolünün incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Kwan, R.W., Kwok, S.Y. ve Ling, C.C. (2015). The moderating roles of parenting selfefficacy and co-parenting alliance on marital satisfaction among chinese fathers and mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 24(12), 3506-3515.
- Lazarus, R. S., ve Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*, New York: Springer.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitime Yönelik Görüş ve Politikaların İncelenmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MacInnes, L. K. (2009). *Parenting self-efficacy and stress in mothers and father of children with down syndrome*. Master of Art. Canada: Simon Fraser University.
- Majnamer A, Shevell M, Law M, Poulin C, ve Rosenbaum P. (2012). Indicators of distress in families of children with cerebral palsy. *Disability and Rehabilitation*, 34(14): 1202-1207.
- Matusicky, C. & Russel, C.C.(2009). Best practices for parents: What is happening in Canada, *Paediatr Child Health*. Dec; 14(10): 664–665.

- MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2006). 22 Mayıs, 2019 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Ankara: Öz aşama Matbaacılık
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). 1 Haziran, 2019 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1991), I. Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu. *MEB Yayınları Dairesi Başkanlığı*, Ankara.
- Misra, R., Mc Kean, M., West, S., ve Russo, T. (2000). Academic stress of collage students: Comparison of students and faculty perceptions. *Collage Student Journal*, 34(2), 1-7.
- Morawska, A., & Sanders, M. R. (2008). Parenting gifted and talented children: what are the key child behavior and parenting issues? *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 42 (9) 819-827.
- Oğurlu, Ü. ve Yaman, Y. (2013). Ebeveynlerin Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklarıyla İlgili Rehberlik İhtiyaçları. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*. 3 (2), 81-94.
- Oğurlu, Ü.(2016).Üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik eğitim programının ailelerin ebeveynlik öz-yeterliklerine ve farkındalıklarına etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 209.
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 23 Mart 2019 tarihinde <http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/UstunYetenekliCocuklar.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Özkul, F.B. (2015). *48-60 aylık çocukların babalarının ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmen, A., Kaymak Özmen S.(2012). Anne Baba Stres Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 196
- Park M.S., Chung C.Y., Lee K.M., Sung K.H., Choi I.H., ve Kim T.W. (2012). Parenting stress in parents of children with cerebral palsy and its association with physical function, *Journal of PediatricOrthopaedics B*, 21: 452–456.
- Perleth, C., Lehwald, G, ve Broeder, C.S.,(1993). Indicators of high ability in young children. K. Heller, F.J. Mönks, A.H. Passow (Ed.), *International handbook of research and development of giftedness and talent*, (p.283-310). Oxford, UK: Pergamon.
- Rash, P. K. (1998). *An analysis of self-reported behaviors and attitudes of parents of gifted children*, Doctoral Dissertation, University of SouthernMississippi, Canada.

- Raver, C. (2003). The Role of Employment in Predicting Depressive Symptoms and Parenting Among Low-Income Families, *Society for Research in Child Development*, 74(6) 1720-1736.
- Rowshan, A.(1998). *Stres Yönetimi*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Sak, U. (2012). *Üstün zekâlılar: Özellikleri tanılanmaları eğitimleri (2.baskı)* Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sak, U. ve Gürbüz Demirel, Ş. (2013). Üstün Zekâlılar: Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*. 3(1), 50-51.
- Sanders, M. R. ve Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Health and Development*, 31(1), 65-73.
- Saygılı, S. (2002). *Strese Son*, İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Scheel, M. J. ve Rieckmann, T. (1998). An empirically derived description of empowerment for parents of children identified as psychologically disordered. *The American Journal of Family Therapy*, 26, 15-27.
- Selye, H. (1973). The evolution of the stress concept. *American Scientist*, 61(6), 692- 699.
- Selye, H. (1976). Forty years of stress research principal remaining problems and misconceptions. *Canadian Medical Association Journal*, 115, 53-56.
- Sevigny, P.R. ve Loutzenhiser, L. (2010). Predictors of parenting self-efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health and Development*, 36(2), 179-189.
- Sisk, D. (1987). *Creative Teaching of Gifted*, Mc Graw-Hill Book Company, England
- Skok, A., Harwey, A. ve Reddihough, D. (2006). Percieved stres, percieved social support, and wellbeing among mothers of school aged children with Cerebral Palsy. *Journal of Intellectual & Developmental Disability* 31 (1), 53 – 57.
- Smith T.B., Oliver M.N.I., ve Innocenti M.S. (2001). Parenting stress in families of children with disabilities. *American Orthopsychiatric Association*, 71(2): 257-261.
- Sucuka, N. ve Şenocak, D. (1999). *Yedi çok geç: Erken çocukluk eğitiminin önemi üzerine düşünceler ve öneriler*. 11 Nisan 2019 tarihinde <https://www.acev.org/> adresinden erişilmiştir.
- Suzuki, S., Holloway, S. D., Yamamoto, Y. ve Mindnich, J. D. (2009). Parenting selfefficacy and social support in Japan and the United States. *Journal of Family Issues*, 30(11), 1505-1526.
- Şahin, N. H. (1995). *Stresle başa çıkma. Olumlu bir yaklaşım*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Şahin, N. H. (1998). Stresle başa çıkma-olumlu bir yaklaşım, *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, Ankara
- Tarhan, N. (2006). *Kendi Stresini Yönetme Teknikleri*.10 Nisan 2019 tarihinde <http://www.e-psikiyatri.comadresinden erişilmiştir>.
- TDK (2019), Yetenek, 17 Nisan 2019 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Tekbaş, D. (2004). *Kaynaştırma ortamında üstün zekalı çocuğa uygulanan zenginleştirme programı hakkında örnek olay incelemesi ve programın etkililiğine ilişkin bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tekin, G. O. (2010). *Çalışma yaşamında stres kaynakları ve kamu kurumlarında çalışanlar üzerine etkileri: Edirne örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Telef, B. B. (2013). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 33-49.
- Teti, D. M. ve Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the First years: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918-929.
- Tezel Şahin, F.ve Kalburan, F.N.C. (2009) Aile eğitim programları ve etkililiği: Dünyada neler uygulanıyor, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (1)*, 25. Sayı.
- Tiryaki, A. (2014). *Stres: Aşamaları, kaynakları, sonuçları ve mücadele teknikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, F.(2018). *Zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocuğa sahip ailelerin yaşam deneyimleri, yaşam kaliteleri ve sosyal destek algılarının karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turna, H. (2014). *Öğretmenlerin stres kaynakları ve stresle baş etme yolları (Edirne ili Keşan ilçesi örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkan, M. M. (2017). *İşitme engelli çocukların annelerinin stres düzeyini ve evlilik deneyimlerini yordayan değişkenlerin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uyanık Balat, G., Sezer, T., ve Tunçeli, H.İ. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:29.

- Uyaroğlu, B. (2011). *Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren ilköğretim öğrencilerinin empati becerileri ve duygusal zeka düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk psikolojisi. (31. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, F. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar ve ailelerinde duygusal ve davranışsal özellikler*, Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Waggoner, K., ve Wilgosh, L. (1990). Concerns of families of children with learning disabilities, *Journal of Learning Disabilities*, 23, 97-113.
- Walker, S. Y. (1991). *The survival guide for parents of gifted kids: How to understand, livewith, and stick up for your gifted child*. Minneapolis, MN: Free Spirit.
- Wingers, L. A. (2011). *Parents' Help Seeking During The Gifted Identification Process: Formal and Informal Sources of Support*, Doctoral Dissertation Capella University, Harold Abel School of Social and Behavioral Sciences.
- Yoo, J.E., ve Moon, S.M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50, 52-61
- Yurdakoş, E. (2005). "Stres Fizyolojisi" *STE Sempozyum Dizisi*, No.47
- Zembat, R., Balat-Uyanık, G., Çinko, M., Önkol, L., ve Acar, M. (2009). Anasınıfındaki çocukların ailelerinin öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi. *International Conferences on Educational Sciences, Kıbrıs, (ICES'08) 23-25 June 2008*, Edt. B. Özer, H. Yaratın, H. Caner, vol.3, 2074-2084, ISBN 975-8401-66-1, 2009.

EKLER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Anneler/ Babalar;

Bu çalışma üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynlik öz yeterlik algıları ile stres düzeylerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bilgiler ışığında sizlere daha fazla katkıda bulunmak ve sizleri bilgilendirmek istenmektedir. Tüm soruları yanıtlamanız önem taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında kesinlikle kimlik bilgileriniz istenmemektedir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler bireysel olarak değerlendirilmeyecek genel olarak anne ve babaların değerlendirilmesi yapılacaktır.

Araştırma sonuçlarının daha güvenilir ve geçerli olabilmesi için lütfen sorulara içinizden geldiği şekilde cevap veriniz. Araştırma ile ilgili sorularınızı aşağıda yer alan mail adresi aracılığıyla iletebilirsiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Rıdvan SÖĞÜT

rdvn_sgt93@hotmail.com

Lütfen sizin için en uygun durumun karşısındaki boşluğa çarpı (X) işareti koyunuz.

1. Formu Dolduran Kişi: () Anne () Baba
2. Yaşınız: () 21-35 arası () 36-50 arası () 51-65 arası
3. Çocuk sayısı: () 1 () 2 () 3 ve üzeri
4. Anketi onun için doldurduğunuz çocuğunuzun cinsiyeti: () Kız () Erkek
5. Ailenizin ekonomik durumu: () Kötü () Orta () İyi
6. Evlilik Durumunuz: () Evli () Bekar(Boşanma, ölüm vb.)
7. Eğitim Durumunuz: () Okur-yazar değil () İlköğretim () Lise () Üniversite ve üzeri
8. Çocuğunuz BİLSEM'e devam ediyor mu: () Evet () Hayır

EK-2

ANNE BABA STRES ÖLÇEĞİ					
Sevgili Anne Babalar		Her zaman	Sık sık	Bazen	Hiçbir zaman
Aşağıdasizlerinannebabalığailişkinduyguvedüşüncelerinizile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuyunuz ve size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Lütfenhiçbir soruyu boş bırakmayınız. Teşekkürler.					
1.	Çocuğumu mutlu etmek benim için çok zor.				
2.	Çocuğumunbakımıileilgisorumluluklarımbeniöyleyoruyorki başkabirşeyyapmayaisteğimolmuyor.				
3.	Anne/Babaolmanızzorolduğunudüşünüyorum.				
14.	Hayatımdaki en temel stres kaynağı, çocuk sahibi olmaktır.				
15.	Çocuğumu eğitmek konusunda kendimi yetersiz buluyorum.				
16.	Başarısızbiranne/babaolduğumudüşünüyorum.				

EK-3

EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. İhtiyacım olduğu zaman, çocuğumun sorununu daha iyi anlamak için gerekli olan bilgilere ulaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
2. Çocuğum ev dışında (Alış-verişte, lokantada, ev gezmelerinde, vb.) gösterdiği davranış problemleri ile baş edebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Çocuğum benimle iletişim kurmaya çalıştığında, çocuğumun ne istediğini ve neye gereksinim duyduğunu anlayamıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
15. Çocuğumun eğitim durumuna ilişkin toplantılar yapıldığı zaman, bu toplantılardaki konuları anlayabilirim ve görüş alış-verişinde bulunabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
16. Çocuğum için uygun olan gereksinim duyduğu eğitimi/terapiyi araştırıp bulabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Gerektiğinde çocuğumun terapisti veya öğretmeni ile kaygılarımı paylaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

Rıdvan SÖĞÜT 1993 yılında Batman’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Batman’da tamamladıktan sonra 2015 yılında Erciyes Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden mezun oldu. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında yüksek lisansa kabul edildi. Araştırmacı Eylül 2015’den bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Okul Psikolojik Danışmanı/Rehber Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Rıdvan SÖĞÜT, was born in Batman,in 1993. Upon graduating from high school in Batman, he started his studies at the Psychological Counselling and Guidance Department of Erciyes University, in Kayseri, Turkey, from which he graduated in 2015. Following his undergraduate degree, he was accepted to the Master’s Programme at Gaziantep University Psychological Counselling and Guidance. The researcher has been working as a school counsellor under The Ministry of Education.